

GÖRENCE

AYLIK E-DERGİ

SANAT VE FELSEFE İLE
DÜŞÜNMEK

- *Fotoğraf*
- *Resim*
- *Sinema*
- *Müzik*
- *Heykel*
- *Mitoloji*
- *Tarih*
- *Edebiyat*
- *Sergiler*
- *Haberler*

SAYI 45

Mayıs 2026

GÖRENCE E-DERĞİ

Genel Yayın Yönetmeni

PROF. DR. SALİH FEHMİ KATIRCIOĞLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

DR. ECZ. YELDA AKILLIGÖZ

Düzeltili

DR. ECZ. YELDA AKILLIGÖZ

Sayfa Tasarım / Dizgi

DR. ECZ. YELDA AKILLIGÖZ

Yayın, Yönetim ve Yazışma Adresi

Tel : +90 5469383878

E-posta : soyutfoto@gmail.com

Web Site : www.imgezen.com

GÖRENCE E-Dergi, sanal ortamda aylık olarak yayımlanmaktadır. Dergi, Basın-Yayın yasalarına uyar.

GÖRENCE E-Dergi'de yer alan yazı, görsel ve sesli içerikten sahipleri sorumludur.

Her hakkı saklıdır. Bu Dergide yer alan içeriğin tümü veya bir bölümü, izin alınmadan ve kaynak gösterilmeden çeviri ya da orijinal haliyle yayımlanamaz.

Dizgi Tarihi : 08.05.2026

Kapak fotoğrafı, Prof. Dr. Salih Fehmi Katircioğlu'na aittir.

www.imgezen.com

GÖRENCE E-DERĞİ

İÇİNDEKİLER

05

ÖN SÖZ

06

ETRÜSK DİNİ

Prof. Dr. Salih Fehmi Katircioğlu

11

GELDİKLERİ GİBİ GİDERLER

Uzm. Ömer Acet

13

BİR SERGİ BİR KİTAP

Celal Oflaz (AFIAP)

20

ALMANYA'DAN KARELER

Bilal Hussain

23

BİR FOTOĞRAF (DİJİTAL) BİR YORUM

Farshad Ghadiani

24

GÖZ ALICI SOKAK PORTRERİ
NASIL ÇEKİLİR?*Dr. Alireza Navidmoghaddam*

29

FOTOĞRAF SORUNSALI

Dr. Ecz. Yelda Akıllıgöz

30

TÜAB RESİM ÇALIŞMALARI - ATATÜRK

Tolga Ertem

38

'UTREHCT'
FOTOĞRAFLARLA GEZİ NOTLARI*Özlem İleri*

44

BAKIŞ AÇISI

*Unutkan***Asuman Figen Tümer***Neden Özgür Olamıyoruz?***Serenad Altan**

47

BİR KİTAP BİR YORUM

*Franz Kafka "Dönüşüm (Metamorfoz)" Üzerine Notlar***Uzm. Yüksel Demir**

48

GÜNCE

*Akide Şekersiz Olmaz***Prof. Dr. Zühre Şentürk**

49

İÇSEL DIŞAVURUM

*Tehlikeli Masallar***Fazilet Kırtay***Kendi Göğümden Habersiz***Hayrettin Yazıcı***Yalnızlık***Veli Dölek**

52

ŞİİR

*Banu Duman**Güler Özçelik**Hasan Atabaş**Işıl Boyacıoğlu***Prof. Dr. Kadri Yamaç***Mine Dönmez Ölçer**Dr. Murat Aydın**Nevzat Güzeldere**Özcan Kekeç***Prof. Dr. Salih Fehmi Katırcıoğlu***Sema Efe**Tansu Sarıtaylı**Turhan KA.**Yusuf Çotuksöken***Uzm. Yüksel Demir***Zeliha Altındal*

68

DERGİ, KİTAP, YAZAR / ANKARA'DA SANAT

Prof. Dr. Emre Şan**John Berger - Katya Berger Andreadakis****Rene Magritte****Richard J. Haier**

69

SANAT DÜNYASI / VEFAT

ÖN SÖZ

İmgenin Kamerayla Sınavı: Gerçekliğin Yeniden İnşası

İmge, insan zihninin en eski üretimlerinden biridir. Mağara duvarlarına çizilen figürlerden mitolojik anlatılara kadar imge, gerçekliğin temsil edilme biçimi olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak kamera teknolojisinin ortaya çıkışıyla birlikte imge, tarihsel olarak en büyük sınavlarından biriyle karşı karşıya kalmıştır. Çünkü kamera, yalnızca temsil etmez; aynı zamanda “gerçekliği yakaladığını” iddia eder.

Kamera öncesi dünyada imge, öznel bir üretimdi. Ressamın eli, anlatıcının dili ya da zanaatkârın biçimlendirmesi, gerçekliği yorumlayan bir filtreydi. Oysa kamera, mekanik ve teknik yapısı sayesinde “nesnelliğin aracı” olarak görülmeye başlandı. Bu durum, imgenin doğasını kökten değiştirdi: Artık imge yalnızca bir yorum değil, aynı zamanda bir “kanıt” olarak da algılanıyordu.

Bu noktada imgenin sınavı başlar. Çünkü kamera tarafından üretilen görüntü, gerçeğin kendisi değil, belirli bir çerçeveleme, seçme ve dışlama sürecinin ürünüdür. Kadrajın içine giren kadar, dışında kalan da anlam üretir. Dolayısıyla kamera, gerçeği olduğu gibi sunmaz; onu yeniden kurar. Bu bağlamda Roland Barthes’in fotoğraf için kullandığı “bu olmuştur” (çektim) ifadesi, kameranın geçmişe dair tanıklık iddiasını gösterirken; Susan Sontag ise fotoğrafın gerçekliği tüketen ve çoğaltan bir araç olduğunu vurgular.

İmgenin kamerayla sınavı, yalnızca teknik bir mesele değil, aynı zamanda epistemolojik bir krizdir. Çünkü artık soru şudur: Gördüğümüz şey gerçekten var mıydı, yoksa bize öyle mi gösterildi? Bu durum, modern insanın gerçeklikle kurduğu ilişkiyi köklü biçimde dönüştürmüştür. Görmek, bilmek anlamına gelmemektedir; aksine görmek, çoğu zaman manipülasyona açık bir deneyime dönüşmüştür.

Dijital çağla birlikte bu sınav daha da ağırlaşmıştır. Artık görüntüler yalnızca kaydedilmiyor, aynı zamanda üretiliyor, değiştiriliyor ve yeniden dolaşıma sokuluyor. Bu noktada Jean Baudrillard’ın “simülasyon” kavramı devreye girer: Gerçek ile temsil arasındaki fark ortadan kalkar ve imge, kendi başına bir gerçeklik üretir.

İmgenin kamerayla sınavı, insanın hakikat arayışının çağcıl bir yansımasıdır. Kamera, gerçeği açığa çıkaran bir araç olmaktan çok, onu yeniden biçimlendiren bir güç haline gelmiştir. Bu nedenle artık mesele, neyin görüldüğünden çok, nasıl ve neden gösterildiğini sorgulamaktır.

Prof. Dr. Salih Fehmi KATIRCIOĞLU

Prof. Dr. Salih Fehmi KATIRCIOĞLU*

E T R Ü S K D İ N İ

Etrüsk Dini, Etrüsk uygarlığının dini inanç ve uygulamalarını kapsar. Etrüskler çok tanrıydı ve mitolojik gelenekleri ile Yunan ve Roma mitolojileri arasında bazı senkretizmler olsa da, Etrüsklerin bu tanrıları kavrayış ve ibadet biçimleri bireyseldir ve diğer kültürlerin uygulamalarının benimsenmesi değildir. Liber Linteus dışında günümüze ulaşan Etrüsk kutsal metinleri olmadığı için dinlerini tam olarak anlamak mümkün değildir; ancak arkeolojik kanıtlardan bazı bilgiler edinebiliriz. Etrüsklerin belirli dini personele sahip oldukları ve karşılıklı adaklar, kehanet de dahil olmak üzere ritüeller ve cenaze törenleri uyguladıkları görülmektedir. Etrüsk uygarlığı MÖ 4. yüzyıldan itibaren Roma Cumhuriyeti'ne kademeli olarak entegre olurken, Etrüsk inançları ve mitolojileri, Roma'nın diğer uygarlıkların yerel tanrılarını ve geleneklerini özümseme eğilimini takip ederek, genellikle antik Roma kültürüne dahil edildi. Etrüsk dinine dair ilk kanıtlar Villanovan kültürüne kadar izlenebilir. Etrüsk dini uygulamalarına dair en eski kanıtlar Villanovan dönemine kadar uzanmaktadır. Arkeolojik kayıtlar, Tarquinia'nın MÖ 9. yüzyıla ait Pian d'Armi tapınağı[4] veya Veii'nin Piazza d'Armi'si gibi tam gelişmiş kutsal alanlara dönüşen yerleşim yerlerinden elde edilen verileri korumaktadır. Çok sayıda mezarlık, bu döneme ait cenaze uygulamalarını sergilemektedir; örneğin, küllerin küpler içinde yakılması ve beraberindeki mezar eşyaları. MÖ 6. yüzyıla gelindiğinde, Etrüsk kutsal alanları giderek daha anıtsal hale gelmiş, büyük tapınaklar, pahalı adaklar ve hayvan kurban etme ve diğer ritüellere dair kanıtlar ortaya çıkmıştır.

Arkaik dönemde, Yunan yerleşimciler ve tüccarlar, Orta Akdeniz kıyıları boyunca yerel İtalyan topluluklarla etkileşimde bulundular. Bu topluluklardaki bazı sanatsal gelenekleri etkilemenin yanı sıra, Yunanlar mitolojik anlatılarını da getirdiler. Herakles veya Minerva gibi dini figürlerin ne kadarının Yunanlılardan geldiği ve bazı İtalyan topluluklarında ne ölçüde zaten var oldukları belirsizdir. Homeros geleneğinden Odysseus, Menelaus ve Diomedes gibi bazı kahramanların, Yunanistan'ın batısındaki topraklarda dolaştıkları uzak geçmiş öykülerinde yeniden şekillendirilmiş olmaları muhtemeldir. Yunan geleneğinde, Herakles (Etrüsk Herkülü) bu batı bölgelerinde dolaşarak canavarları ve haydutları ortadan kaldırmış ve sakinlere medeniyet getirmiştir. Kadınlarla olan hünerine dair efsaneler, önde gelen yerel kadınlarla olan evliliğinden doğan birçok çocuğu hakkındaki öykülerin kaynağı olmuştur; ancak bir gezgin olarak rolü, Herakles'in tipik bir kurucu rolünü yerine getirmek yerine, takipçileri tarafından yerleşilecek yerleri güvence altına aldıktan sonra ilerlemesi anlamına geliyordu. Odysseus'un, Etrüsklerin yaşadıkları topraklara yerleşmelerine önderlik eden kahraman lider olarak Etrüskler için de benzer bir rol üstlenmiş olması mümkündür, ancak bu şu anda kanıtlanamaz.

Odysseus'un oğullarının bir zamanlar Etrüsk halkına hükmettiğine dair Yunan iddiaları en azından MÖ 6. yüzyılın ortalarına kadar uzanmaktadır. Lycophron ve Theopompus,

*Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Kalp ve Damar Cerrahisi / Dr. Hititolog / Fotoğrafçı / Şair / Yazar / soyutfoto@gmail.com

Odysseus'u Cortona'ya (orada Nanos olarak adlandırılıyordu) bağlar. Bu dönemde İtalya'da, Yunan olmayan etnik grupların kökenlerini bir Yunan kahraman figürüne bağlamak, rakip etnik gruplara karşı bir avantaj sağlayabilirdi. Bu efsanevi kahraman figürleri, yeni yerleşilen topraklara Yunan iddialarının meşruiyetini tesis etmede etkili oldu ve Yunan varlığının antik çağa kadar uzandığını gösterdi.

Roma-Etrüsk Savaşları'nda (MÖ 264) Etrüsklerin yenilgisinden sonra, kalan Etrüsk kültürü Roma kültürüne asimile edilmeye başlandı. Roma Senatosu, Etrüsk dininin temel unsurlarını benimsedi ve bu unsurlar, Etruria'nın genel nüfusu dili unuttuktan çok sonra bile, kahinler ve Etrüsk soyundan geldiğini iddia eden soylu Roma aileleri tarafından sürdürüldü. Roma Cumhuriyeti'nin son yıllarında din gözden düşmeye başladı ve Marcus Tullius Cicero gibi önemli kamu figürleri tarafından hicvedildi. Julio-Claudianlar, özellikle ilk karısı Plautia Urgulanilla'nın Etrüsk soyundan geldiğini iddia eden Claudius, kısa bir süre daha dil ve din bilgisini korudular, ancak bu uygulama kısa süre sonra sona erdi.

Etrüsk dini yaşamına dair arkeolojik kanıtlar, tapınakların ve kutsal alanların kazılarında gelmektedir. Ritüel kanıtları, Tarquinia ve Pyrgi'de bulunanlar gibi anıtsal dini mekanlardan ve Centamura del Chianti ve Poggio Colla'dakiler gibi daha küçük, sözde "kırsal" veya "sınır" kutsal alanlarından gelmektedir. Bu kutsal alanlarda sunaklar, dini faaliyetlere dair başlıca fiziksel kanıtlardan biridir. Etrüsk sunakları şekil ve süsleme bakımından çeşitlilik gösterse de, özellikle yay şeklindeki kalıpların belirgin bir Etrüsk kökenine sahip olduğu görülmektedir. Sunak şekli bazen ritüel işleviyle ilişkili olabilir, bu da belirli bir sunağın tanımında görülebilir. Umbria dini metni Tabulae Iguvinae'deki sunakta sunakların yanı sıra, kutsal alan bağlamlarında büyük miktarda hayvan kemiği keşfedilmiştir; bu da hayvan kurbanının önemini göstermektedir. Hayvan kemikleri ayrıca cenaze bağlamlarında ve nekropollerin sınırlarında da mevcuttur ve görünüşe göre kutsama işlevi görmektedir.

Etrüsk mitolojisi, farklı ortamlardaki bir dizi kaynakla kanıtlanmıştır. Çömlekler, mimari pişmiş topraklar, yazıtlar ve Praenestine cistae'deki (süslü kutular; Etrüsk dili altında bakınız) ve specula'daki (süslü el aynaları) oyma sahneler, dini faaliyetlerin yanı sıra mitolojik figürleri de tasvir etmektedir. Specula'daki yazıtlar özellikle aydınlatıcıdır; bunlardan yirmi dört fasikül Corpus Speculorum Etruscorum'da yayınlanmıştır. Etrüsk mitolojik ve kült figürleri, Etrüsk sanatının birçok biçiminde, adak ve nazarlık yazıtlarında ve adak nesnelere de yer almaktadır. Etrüsk mitolojik figürlerinin kataloğu için Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae'yi ziyaret edin. Etrüsk yazıtları yakın zamanda Helmut Rix tarafından Etruskische Texte'de daha yetkin bir şekilde sunulmuştur. Etrüsk dili ve yazıtları ayrıca Rex Wallace tarafından Zikh Rasna'da dilbilimsel olarak analiz edilmiştir.

Etrüskler, dinlerinin kendilerine kahinler tarafından vahyedildiğine inanıyorlardı, başlıca iki kahin, işlenmiş topraktan doğan ve hemen kehanet yeteneğiyle donatılan çocuksu bir figür olan Tages ve dişi bir figür olan Vegoia idi.

Etrüskler, tanrılarla yakın temasa inanıyorlardı. Tanrılarla uygun şekilde istişare etmeden ve onlardan işaret almadan hiçbir şey yapmazlardı. Bu uygulamalar Romalılar tarafından tamamen devralındı.

Etrüsk Disiplina

Etrüsk kutsal metinleri, Etrusca Disciplina olarak adlandırılan bir metin külliyyatıydı. Bu isim Valerius Maximus'ta geçiyor ve Marcus Tullius Cicero, konuyla ilgili yazılarında bir disciplina'dan bahsediyor. Massimo Pallottino, diğer kaynaklardan bilinen ve bir zamanlar var olduğu anlaşılan kutsal metinleri özetliyor. Peygamber Tages'in vahiyleri (Libri Tagetici, "Tagetik Kitaplar"), hayvan bağırsaklarından kehanet teorisi ve kurallarını (Libri Haruspici, "Kahinin Kitapları") ve Etrüsk ahireti ve ona eşlik eden ritüellerin tartışmasını (Libri Acherontici, "Acherontik Kitaplar") içeriyordu. Peygamber Vegoia'nın vahiyleri (Libri Vegoici, "Vegoik Kitaplar"), gök gürültüsünden (brontoskopi) ve yıldırım

çarpmalarından kehanet teorisi ve kurallarını (Libri Fulgurales, "Fulgural Kitaplar") ve dini ritüellerin tartışmasını içeriyordu. Ritüeller üzerine kitaplar (Libri Rituales), Tages'in Acherontik Kitaplarının yanı sıra kehanetler ve mucizeler üzerine diğer kitapları (Libri Ostentaria) ve kader üzerine kitapları (Libri Fatales) içeriyordu; bu kitaplar, şehirler kurmanın, tapınaklar inşa etmenin, tarlaları kurutmanın, yasalar formüle etmenin ve uzay ve zamanı ölçmenin dini açıdan uygun yollarını ayrıntılı olarak anlatıyordu.

Etrüsk Disiplina esas olarak her türlü kehanetin yürütülmesine ilişkin bir kurallar dizisiydi; Pallottino buna dini ve siyasi bir "anayasa" diyor: hangi yasaların çıkarılacağını veya insanların nasıl davranması gerektiğini dikte etmiyor, bunun yerine tanrılara bu soruları sormanın ve cevaplar almanın kurallarını ayrıntılı olarak açıklıyor. 5. yüzyıldan sonra, ikonografik tasvirler ölenlerin yeraltı dünyasına seyahat ettiğini göstermektedir. Vulci'deki François Türbesi gibi Etrüsk sanatının çeşitli örneklerinde, ölülerin ruhu hinhial terimiyle tanımlanır; bu terim kelimenin tam anlamıyla "(altında olan)" anlamına gelir.

Bir tanrıya ais (daha sonra eis) denirdi ve çoğulu aisar / eisar'dır. Liber Linteus (5. sütun, 9-10. satırlar ve başka yerlerde) "Işık Tanrıları" aiser si ile "Karanlık Tanrıları" aiser seu'yu birbirinden ayırıyor gibi görünüyor: nunθene eiser śic śeuc /unuχ mlaχ nunθen χis esviśc faśe: "Hem Işık hem de Karanlık Tanrıları için bir sunu yapın, / onlar için Chi ve Esvi ritüellerinden elde edilen yağ ile uygun bir sunu yapın." Bir tanrının ikametgahı, bir favi, bir mezar veya tapınak gibi kutsal bir yer olan fanu veya luth idi. Orada, bir fler (çoğul flerchva) veya "sunu" yapılması gerekirdi.

Etrüsk sanatında üç katmanlı tanrı tasvir edilmiştir. Bunlardan biri yerli kökenli tanrılar gibi görünüyor: Voltumna veya Vertumnus, kadim, yeraltı tanrısı; Güneş tanrısı (tanrıçası) Usil; ay tanrısı Tivr; aşk tanrıçası Turan; savaş tanrısı Laran; (çocuk)doğum tanrıçası Maris; ölüm tanrıçası Leinth; orman tanrısı Selvans; doğurganlık ve doğum tanrıçası (veya tanrısı) Thalna; ticaret tanrısı ve tanrıların habercisi Turms; şarap tanrısı Fufluns; kahraman figür Herkül; ve Catha, Lur, Suri, Thanr ve Calus gibi bir dizi yeraltı tanrısı (hepsi Magliano Kurşun Levhası'nda ve başka yerlerde listelenmiştir).

Onların üzerinde, Hint-Avrupa sistemini yansıtıyor gibi görünen daha yüksek tanrılar hüküm sürüyordu: gökyüzü tanrısı Tin veya Tinia, karısı (Juno) Uni, suların tanrısı Nethuns ve toprak tanrıçası Cel. Üçüncü bir katman olarak, Yunan tanrıları ve kahramanları, MÖ 750/700-600 yılları arasındaki Etrüsk Oryantalizasyon Dönemi'nde Etrüsk sistemi tarafından benimsenmiştir. Örnekler arasında Aritimi (Artemis), Menrva (Minerva, Athena'nın Latince karşılığı), kahraman figür Herkül ve Pacha (Bacchus; Dionysus'un Latince karşılığı) yer alır ve zamanla birincil üçlü Tinia, Uni ve Menrva olmuştur. Bu tanrı üçlüsü, daha sonraki Roma Jüpiter Capitolinus Tapınağı'na benzer Üçlü tapınaklarda saygı görmüştür.

Dördüncü bir grup olan, sözde dii involuti veya "örtülü tanrılar", bazen diğer tüm tanrılardan üstün olarak anılır, ancak bunlar hiçbir zaman tapınılmamış, adlandırılmamış veya doğrudan tasvir edilmemiştir.

Öbür dünya ile ilgili Etrüsk inançları, çeşitli etkilerin bir karışımı gibi görünmektedir. Etrüskler, Mısır'ın ahiretteki hayatta kalma ve refahın ölen kişinin kalıntılarının nasıl ele alındığına bağlı olduğuna dair inancı gibi, erken Akdeniz'e özgü genel inançları paylaşıyorlardı. Etrüsk mezarları, ev yapılarını taklit ediyordu ve geniş odalar, duvar resimleri ve mezar eşyalarıyla karakterize ediliyordu. Mezarda, özellikle lahit üzerinde (aşağıda gösterilen örnekler), ölen kişinin en güzel çağındaki bir tasviri, genellikle eşiyile birlikte yer alıyordu. Herkesin lahiti yoktu; bazen ölen kişi taş bir bankın üzerine yatırılırdı. Etrüskler, karma gömme ve yakma ritüelleri uyguladıkları için yakılan küller ve kemikler, bir ev veya ölen kişinin bir temsili şeklinde bir urne konulabilirdi. Dünyevi işlerden hala etkilenen dünyaya ek olarak, Yunan Hades'inden esinlenilmiş, mezarın ötesinde bir göç dünyası vardı. [kaynak belirtilmeli] Bu dünya Aita tarafından yönetiliyordu ve ölen kişi, mavi renkte olan ve çekiç kullanan Ölüm'ün eşdeğeri Charun tarafından oraya götürülüyordu. Etrüsk Hades'i, Yunan mitolojik figürleri ve Tuchulcha gibi karma görünümlü birkaç figürle doldurulmuştu.

Antik Etruria'daki kadınlar, Etruria'nın Roma tarafından ilhak edilmesine ve bunun sonucunda Roma'ya asimilasyona kadar Romalı muadillerine göre daha fazla sosyal özgürlüğe sahipti. Örneğin, karı koca genellikle temsillerde yan yana dururlardı ve kadınlar, erkeklerle aynı törensel şöenlerde lahitlerde tasvir edilirdi.[32] Etrüsk kadınları ayrıca, adak sunuları, törensel tekstil üretimi ve Etrüsk mezarlarında bulunan ikonografi gibi arkeolojik kanıtlarla gözlemlenebilen bir dizi dini faaliyete de katılıyorlardı.

Etrüsk ibadetine dair zengin kanıtlar, çoğunlukla bronz ve pişmiş topraktan yapılmış adak eşyaları şeklinde mevcuttur ve bu da Etruria'daki farklı insan gruplarının tanrılara nasıl ibadet ettiğine dair fikir vermektedir. Bu adakların fiziksel biçimi, konumları ve genellikle adandıkları tanrının adının da yer aldığı bir yazıtın varlığı, bireylerin nasıl ibadet ettiklerini ve dini hayata nasıl katıldıklarını aydınlatılabilir. Kadınların adak sunuları özellikle ilgi çekicidir; bunlar arasında pişmiş toprak veya bronz heykelcikler, iplik eğirme çarkları veya makaralar gibi tekstil üretimiyle ilgili eşyalar ve rahimler de dahil olmak üzere anatomik adak eşyaları yer almaktadır. Çok sayıda rahim adak eşyası, Etrüsklerin anatomik bilgilerini belirlemede bilim insanları için özellikle ilgi çekici olmuştur ve Doğurganlık, gebelik ve rahim patolojileri hakkındaki kavramsallaştırmaları. Adak ve dini bağlamlarda bulunan tekstil üretimiyle ilgili öğeler, tekstil üretiminin kadınlar için dini yaşamın önemli bir parçası olduğunu, hatta belki de törensel tekstillerin yapımı bağlamında bile önemli olduğunu gösterebilir. Adak yazıtları, kutsal alanlara bırakılan bazı nesnelere bulunur ve kadınlar tarafından yazılanlar Etrüsk döneminden kalma adak yazıtlarının yalnızca yaklaşık altıda birini oluşturmasına rağmen, Etruria'daki kadınların ve azatlıların statüsü ve kamusal ve özel dinle ilişkileri hakkında değerli bilgiler sağlar.

Arkaik döneme (MÖ 525-500) ait yazıtlı bir bronz heykel kaidesi, İtalya'nın Orvieto kentindeki Campo della Fiera'da kazılmış olup, varlıklı bir kadının bir tanrıya sunduğu adak hakkında kanıt sağlamaktadır. Heykelin üzerindeki yazıtta, Kanuta'dan Tlusxval adlı bir tanrıya veya tanrılar grubuna adanmış olduğu belirtiliyor.

Lauteniθa terimi "özgür kadın" anlamına gelir ve bu kelimenin en eski epigrafik örneğidir. Öncesinde, genitif halde bulunan ve köleleştirildiği kişinin soyadı olan larcenas kelimesi yer almaktadır. Bu isim Etrüsk kökenli gibi görünse de, Kanuta'nın kendi adının İtalik-Oscan kökenli olabileceği düşünülmektedir. Etrüsk yazıtlarında özgür insanlara dair kanıtlar, Arkaik dönemin sonunda ve sonrasında, muhtemelen İkinci Punik Savaşı'ndan sonra İtalya'da köleliğin muazzam yayılımının bir sonucu olarak, önemli ölçüde artmaktadır. Bu epigrafik kanıt artışı, Etrüsklerin yalnızca monarşik yönetimden uzaklaşmasıyla birlikte değişen sosyal ve yönetsel hiyerarşilerin de bir sonucu olabilir. Bu yazıt, varlıklı Etrüsk kadınlarının dini mekanlarda özgürce adak sunabildiklerini, zenginliklerini sergilediklerini ve antik Etruria'daki kadınların sosyal özgürlüklerine tanıklık ettiklerini doğrulamaktadır. Etrüsk tapınakları ayrıca anatomik adakların sunulmasına dair kanıtlar da ortaya koymaktadır. Rahim gibi vücut parçalarının modelleri, muhtemelen doğum ve doğurganlıkla ilgili endişelerle bağlantılı olarak, sıklıkla tanrılara sunulmuştur.

Kadınların dini ibadetleriyle bağlantılı bir diğer önemli yazıt ise daha sonraki Etrüsk döneminden gelmektedir. MÖ 4. yüzyılın sonlarına veya 5. yüzyılın başlarına tarihlenen bir kadeh, Tarquinia'daki Gravisca'da, Etrüsk döneminde kadın doğurganlığıyla ilişkilendirildiği anlaşılan bir kutsal alanda bulundu; bu durum, adak eşyaları ve yazıtlarla kanıtlanmıştır. Bu kadeh, Turun/Turan tanrıçasına ithaf edilmiş şu yazıtı taşımaktadır: turns turce ramθa ve-ηatres, "(Turun/Turan'ın) (Mülkiyeti). Ramtha Venatres (bunu) verdi." Turun, bu alandaki yazıtlarda en sık anılan tanrıçalardan biriydi ve epigrafik ve sanatsal kanıtlara dayanarak, Yunan Afrodit'ine benzer niteliklere sahip bir doğurganlık tanrıçası gibi görünmektedir.

Bazı bilim insanları, kadınların tekstil/törensel tekstil üretimi ile Etrüsk kutsal alanlarındaki ritüel arasında bir bağlantı olduğunu öne sürmektedir. İtalya'nın Vicchio yakınlarındaki Poggio Colla

arkeolojik alanında yapılan son kazılar, kazılan iplik eğirme aletlerinin ve makaraların konumları ile ritüel faaliyetler arasında bir bağlantı olabileceğini ortaya koymuştur. Eserler, daha sonra savunma duvarlarının inşa edildiği yerin yakınında, akropolün kuzey taraflarında bulunmuştur. Bilim insanları, bunun, eserlerin kutsal bir şekilde gömülmeyle bağlantılı olduğu bir tür yok etme işleminden kaynaklanabileceğini tahmin etmektedir.

Etrüsk rahibelerinin varlığına dair spekülasyonlarda, hatrencu terimi bilimsel çevrelerde en çok tartışılan terimdir. Hatrencu terimi, İtalya'nın merkezindeki eski bir Etrüsk kasabası olan Vulci'deki bir mezarın yazıtlarında bulunmuştur.

Mezar, özellikle bir grup kadının birlikte gömüldüğü bir yer olması bakımından önemlidir; bu durum, normal Etrüsk erkek ve kadın gömme ritüellerinden sapmaktadır. Hatrencu'nun Etrüsk rahibesi statüsü bilim insanları tarafından geniş çapta tartışılmaktadır. Birçok bilim insanı, anormal gömülme koşulları ve yazıttaki belirsiz terim kullanımı nedeniyle hatrencu'nun bir rahibeyi temsil ettiğini iddia ederken, diğer bilim insanları bu sonuçlara katılmamaktadır. Ayrıca, mezarların ikonografisinin, gömülü kadınların ritüel nesnelere ilişkilendirildiğini gösterip göstermediği konusunda da tartışmalar vardır; Ramtha adlı bir kadının mezarındaki bir cista buna örnek teşkil eder, ancak kadın tasvirleri aynı şekilde cenaze kültürüyle ilişkili tanrıçalar da olabilir.

Hatrencu'nun rolünün, tanrıça Mater Matuta'nın ibadetine adanmış Roma matronlar kolejinin rolüne benzer olduğu düşünülmektedir. Bu karşılaştırma, hatrencu'nun Etrüsk toplumunda sahip olabileceği olası ritüel ve sosyal işlevlerin altını çizmektedir. Etrüsk rahibeleri gibi kadın dini uzmanların Etruria'da olup olmadığı büyük ölçüde spekülasyondur ve devam eden akademik tartışmalara konudur.

GELDİKLERİ GİBİ GİDERLER

Uzm. Ömer ACET*

20.yy başlarında Avrupalı devletler Mondros Ateşkes Antlaşması hükümleri gereğince imparatorluğun sınırlarını yeniden çizmiş ve Anadolu toprakları işgal edilmiştir. İstanbul Hükümeti, işgallere karşı vatani koruma sorumluluklarını yerine getirememiş ve işgaller karşısında çaresiz kalmıştır. Bu ahval ve şerait içerisinde Anadolu halkı savaşımlardan bitap düşmüş ve vatan topraklarının işgalleri karşısında sindirilmiştir. Anadolu'da hakim olan görüş kendi içerisinde fikir ayrılıkları ile ortak bir görüşten uzaktı. Ülkenin kurtuluşunu Avrupalı Devletlerin sömürgeci siyasetlerinin sonucu olan manda ve himaye sisteminde gören büyük bir kesim bulunmaktaydı. Bunun yanı sıra vatanın istikbalinin halkın saltanat ve hilafet makamının etrafında birleşmekten geçtiğini şiar edinen devlet yöneticileri de çoğunlukta idi. Anadolu'da ortaya atılan bu görüşler işgalleri kabullenmek ve istiklalimizi hipotek altına koymaktan başka bir anlam taşımamaktadır. Osmanlı Devleti'nin işgal yıllarında izlediği politikaların doğal bir sonucu olarak Anadolu halkı direnci kırılmış, umudunu yitirmiş ve karamsarlığa bürünmüştür. Bu sancılı dönemlerde Türk milleti bağrından yetiştirdiği vatanını canından aziz bilen vatansever bir Türk subayının etrafında birleşmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, Ya İstiklal Ya Ölüm düsturu ile bir milletin kaderini değiştirmek için yola çıkmış ve karşılaşacağı bütün zorluklara rağmen bir adım dahi geri adım atmamıştı. Mustafa Kemal Paşa kararını vermiş, bağımsızlık mücadelesinin fitilini ateşlemek için Anadolu'ya çıkmanın meşru yollarını aramaya başlamıştır. Bilhassa sınırsız emir verebilme yetkisi ve komuta edebileceği askeri bir güce ihtiyacı vardı. Osmanlı Devleti'nde yönetim kadroları içerisinde Erkan-ı Harbiye Nazırlığına atanmak için çok uğraşmış; fakat başarılı olamamıştır. Bu şartlar içerisinde 30 Nisan 1919 tarihinde Damat Ferit Paşa Hükümeti, Mustafa Kemal Paşa'yı 9. Ordu Müfettişliği görevine atamış, Sultan Vahdettin'in onayı ile görev resmîyet kazanmıştır. Mustafa Kemal Paşa, aradığı fırsatı yakalamış ve hazırlıklarına başlamıştır. Padişahın onayıyla görevi kesinleşen Mustafa Kemal Paşa, 16 Mayıs 1919'da Bandırma vapuruna binerek Samsun'a doğru yola çıkmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde çıkılan bu yol bir milletin makus talihini değiştirmek ve bu uğurda nice bedellerin ödendiği çetin bir yoldur. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ulaşan Mustafa Kemal Paşa'yı Anadolu halkı bağrına basmış ve büyük bir kalabalıkla çoşkuyla karşılamıştır. Bu direniş hikayesi bir milletin yeniden doğuşunun destansı

*Doktorant, Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Omeracet_30@hotmail.com.

öyküsüdür.

Mustafa Kemal'e verilen sınırsız yetkilerin yegâne amacı görevin kati şekilde uygulanması emridir. Karadeniz merkezli Türk-Rum çatışmasını önlemek üzere görevlendirilen Mustafa Kemal'in nihai amacı çok farklıydı. Zira vatanın her karış toprağı işgal edilmiş, mevcut Osmanlı hükümeti gaflet ve dalalet çukuruna düşmüştür. İzmir'de Rumların, Erzurum'da Ermenilerin Türkleri katletmesi ve ulus devlet kurma planları gelinen son noktada bardağı taşıran son damla olmuştur. Mustafa Kemal, Samsun'a geçtiği sırada ilk iş olarak uyuyan devi uyandırmak olmuştur. Bölgede çalışmalarını büyük bir titizlikle yürüten Mustafa Kemal Paşa, gizlice Havza'ya geçmiş ve İstanbul hükümetine çektiği telgrafta sağlık sorunlarından dolayı tedavi amaçlı gittiğini bildirmişti. İşgallerin bütün Anadolu'ya yayılması üzerine harekete geçildi ve birtakım faaliyetler organize edildi. Mustafa Kemal Paşa, işgallerin bütün yurttan protesto edilmesi amacıyla mitinglerin toplanmasını, genelgelerin yayımlanmasını, ulusal cemiyetlerin kurulmasını, gazetelerin kurulması ve kongrelerin toplanmasını sağlamıştır. Böylece ulusal mücadele Misak-i Milli çerçevesinde tek bir merkezde toplanmış ve yapılan bütün hazırlıklar bu anlayış doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Amacı yöntemi ve gerekçesi ilan edilen bağımsızlık mücadelesinin iskeletini Türk milletinin azmi ve kararlılığı oluşturmuştur. Kurtuluş Savaşının yol haritasını ortaya koyan Amasya Genelgesi Türk milleti adına sömürgeci devletlere karşı ilan edilen ihtilalci bir manifestodur. Yurdun genelinde hakim olan karamsar hava yerini umuda ve yeniden diriliş ruhuna bırakmıştı. Samsun'dan yükselen bağımsızlık ateşi Türk milletinin nezdinde topyekûn bir

kurtuluş mücadelesine dönüşmüştür. Mustafa Kemal Paşa, milli bir sır gibi sakladığı bağımsızlık mücadelesini artık açıktan açığa yürütmeye başlamış ve o çok sevdiği askerlik görevinden istifa etmek zorunda kalmıştır. Milli mücadelenin mihenk taşı olan Erzurum kongresinde kritik kararlar alınmış ve Mustafa Kemal Paşa kongreye başkanlık ermiştir. Sine-i millet şuuruyla başlatılan Kurtuluş Savaşı Mustafa Kemal'in nezdinde şahsi bir meseleden ziyade bir milletin yeniden küllerinden doğmasıdır. Emperyalist güçlerin Sevr Antlaşması ile paylaştıkları Osmanlı Devleti miladını doldurmuş ve meşruiyetini kaybetmiştir. Milli Mücadelenin stratejik cephelerinden biri olan Batı Cephesi'nde TBMM'ye bağlı düzenli orduların İngilizlerin himayesinde olan Yunan kuvvetlerine karşı kazandığı şanlı zaferlerin ardından askeri safha tamamlanmıştır. Türk ordularının cephede kazandığı zaferlerin diplomatik başarılarla taçlandırılması büyük bir öneme sahiptir. Bu çerçeve de gelinen son noktada 19 Mayıs'ta Samsun'da açılan bağımsızlık sancağı Mudanya ve Lozan'da göklere çıkarılarak dalgalanmaya başlamıştır. Dünya tarihinde eşi benzeri görülmemiş bir bağımsızlık mücadelesi veren Türk milleti, sömürgeci güçlere karşı hürriyetini ve onurunu koruyarak istiklâli uğruna her türlü fedakarlığı yapmıştır.

Başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere istiklal harbinde vatan müdafaasında bulunan silah arkadaşlarının ruhu şad mekanı cennet olsun saygı ve minnetle.

"Hatt-ı Müdafaa Yoktur, Sath-ı Müdafaa Vardır. O sath bütün bir vatan toprağıdır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanı ile sulanmadıkça terk olunamaz"

Mustafa Kemal ATATÜRK

BİR SERGİ BİR KİTAP

Celal OFLAZ (AFIAP)

f: Gönül OFLAZ

Görence Felsefe / Sanat Dergimizin Nisan ayı 44. sayısında fotoğraf sanatçısı Sayın Celal Oflaz ile röportaj yapmıştık.

Oflaz, AFIAP ünvanına sahip, FOTOGEN ve Grup f kurucularından, FOTOGEN üyesi ve FOTON İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu üyesidir. Fotoğrafçılığını çok sayıda sergi, sunum ve yarışmalardaki başarılarıyla taçlandırmış, farklı ülkelere yaptığı gezilerle arşivini zenginleştirmiştir. Deneyimleri ile farklı coğrafyaların, tek bir bölgeye ait görsel temsillerden oluşmadığını, bir anın, bir bakışın, bir hikayenin tanıklığı olduğunu ifade etmektedir.

Oflaz, 7-28 Mart 2026 tarihinde hem sergi açılışını yaptı hem de imza gününde yeni yayımlanan albümünü alımlayıcılarıyla buluştu.

Celal Oflaz, 1952 yılında Konya'nın Sarayönü ilçesinde doğdu.

1 yaşından önce İstanbul'da yaşamaya başladı.

İTÜ'de makine mühendisliği öğrenimi gördü.

Çeşitli işletmelerde mühendis ve yönetici olarak çalıştı.

1992 yılında kurmuş olduğu ve sanayi vanaları üretimi yaptığı kendi işletmesindeki çalışmalarını 2023 yılı başında sonlandırdı.

Bu tarihten itibaren zamanını yoğun olarak fotoğrafa sanatına ayırdı.

Fotoğraf dünyası ile tanışıklığı 1976'da üniversite eğitimi sırasında İFSAK'a üyelikle başladı.

1978 yılında dernekten ayrılarak birkaç arkadaşı ile 'Grup f'yi oluşturdu.

Grupla birlikte birçok sergi ve sunumda yer aldı.

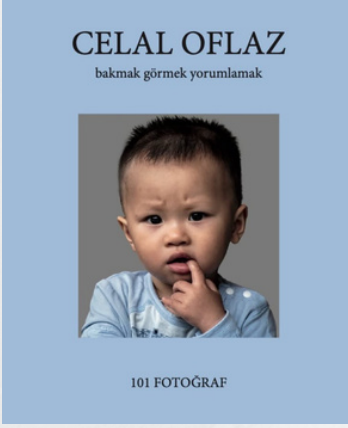
Uluslararası yarışmalardaki başarıları ile 1985 yılında 'AFIAP' unvanı aldı.

Aynı yıl Mehmet Bayhan, Sami Güner ve bir grup fotoğraf sever ile birlikte 'FOTOGEN'de kurucu üye oldu. Dernek yönetiminde görev aldı, başkanlık yaptı.

2023 sonunda FOTON derneğine üye oldu.

Halen FOTOGEN üyesi olup; FOTON İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu üyesidir.

"Bakmak, Görmek, Yorumlamak - 101 Fotoğraf" adlı kitabı, 2026 yılında yayımlanmıştır.

Sayın Oflaz, 2026 yılında yayımladığı "101 FOTOĞRAF, Bakmak, Görmek, Yorumlamak" adlı albümünden bana da gönderdi. Kendisine çok teşekkür ederim. Böylelikle ben de Uzak Doğu'nun rengarenk dünyasını ve Oflaz'ın insan ve topluma bakış açısını, fotoğrafları üzerinden izleme fırsatı buldum. Albümün hem içeriği hem de yer alan fotoğraflar nedeniyle Celal Oflaz'ı kutlarım, emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Oflaz'ın albümde yer alan portfolyosu, doğrudan fotoğraf ve belgesel niteliğinde Uzak Doğu'nun renkli yaşamını, güzellikleriyle, neş'esiyle, insan zihninin keyifli kısımlarıyla sosyoloji temelinde sunan bir dizi olmuş.

Dikkatimi çeken bir nokta; portre fotoğraflarının tamamında yüksek zoom velveya yüzlerin çok yakınına girildiğini, göz temasının, gözlerin kaçmasına engel olacak kadar anda durdurulduğunu fark ettim. Bu durumun, iletişimi güçlü kıldığı muhakkak. Büst kısımları ise omuzlara kadar kesik. Muhtemelen yüze odaklanmayı sağlayıcı, beden diğer bölgelerine ilgiyi dağıtıcı bir bakış açısı. Portre fotoğraflarının tamamı bu şekilde olunca; Celal Oflaz'ın portre tarzına kanaat getirmiş oldum.

Albümün her sayfasında tek bir soyut kavram ilgimi çekti; "mutluluk". Her daim mutlular mı acaba? diye merak da ettim aslında. Hem insan ilişkilerinde hem de bireyin iç dünyasında bu kadar neş'eli görüntüler ruhumuzu ferahlatıyor. Giyim kuşam ve yaşam şekliyle toplumsal hayata ışık tutarak sosyolojik temeli göz ardı etmeyen bu fotoğraflar, psikoloji bağlamında da ilgili toplumların duygudurumları hakkında fikir sahibi olmamızı sağlıyor.

Sanatçı Celal Oflaz'a fotoğraf yaşamında başarılar diliyorum; maddi manevi tüm birikimini ve emeğini sergileyen başarılı albümünden dolayı kutluyorum; genç fotoğrafçılarımıza yol gösterici olması dileğiyle...

Barış içinde bir dünyada geleceğimizin teminatı çocuklarımız ve tabii bütün insanlık, yüreklerindeki iyilik, güzellik, umutla her daim civil civil olsunlar.

Saygılarımla,

*Dr. Ecz. Yelda Akıllıgöz
30 Nisan 2026*

SERĞİ FOTOĞRAFLARI
Celal OFLAZ

Tayland

Tayland

Fas

Cof

Hindistan

Nepal

Fas

Fas

Diadan aile

ALMANYA FOTOĞRAFLARI
Bilal HUSSAİN

Burg Eitz

Tayland

Rakotzbrücke

Farshad GHADIANI

Farshad Ghadiani, İran ve Türkiye’de faaliyet gösteren Sanjacq Reklam Şirketi’nin kurucusu ve sahibidir. Felsefe, tarih ve sanat alanlarında 200’den fazla illüstrasyonla bu alanlarda önemli katkılar sağlamaya çalışmıştır. Sanat ve teknolojiyi birleştirerek, çeşitli alanlarda, özellikle reklamcılık, yayıncılık ve dijital tasarımda kullanılabilir çeşitli eserler yaratmıştır.

Her zaman yaratıcılık ve kaliteye odaklanarak, müşterilerine benzersiz eserler sunmak ve illüstrasyon ve grafik tasarım sanatını geliştirmede önemli bir rol oynamak için çaba göstermiştir. Ghadiani,

- *Adobe Photoshop*
- *Adobe InDesign*
- *Adobe Illustrator*
- *CorelDRAW*
- *FreeHand*
- *Adobe Premiere programlarında uzman olup; sanatsal tasarımlar ve işler üretmektedir.*

BİR FOTOĞRAF (DİJİTAL) BİR YORUM

Rakhshandeh

fgdigitalarts Name of work: Rakhshandeh
Rakhshandeh Etesami, Parvin Etesami olarak da bilinen, 25 Esfand 1285 Khordad'da Tabriz şehrinde doğan çağdaş İranlı bir kadın şairidir. Babası Yusef Etesami Ashtiyani, Etesam-ul-Mulk olarak ünlüdür ve Qazar döneminin son yıllarında önemli bir yazar ve tercümandır, aynı zamanda Tabriz halkının parlamentodaki temsilcisidir. Çocukluğunda Parvin, ailesiyle birlikte Tahran'a taşındı. İlk başta babasının rehberliğinde eğitim aldı ve daha sonra Tahran'daki Amerikan Okulu'na katıldı. Aynı okuldan mezun oldu ve orada öğretmenlik yapmaya başladı. Gençlik döneminde Parvin Etesami, Ali Akbar Dekhoda, Malek al-Shoara Bahar ve Abbas Eqbal Ashtiani gibi önemli şairler ve yazarlarla etkileşimde bulundu. Onlardan etkilendi ve onların desteği ve babasının teşvikiyle şiir yazmaya devam etti.

GÖZ ALICI SOKAK PORTRELERİ NASIL ÇEKİLİR?

Dr. Alireza NAVİDMOGHADDAM

Çeviri: Dr. Alireza NAVİDMOGHADDAM

Yazar: 2019, Priya Ranjan tarafından

Giriş

Seni rahatlatan şey mahvedebilir, rahatsız eden şey ise büyümenin tek yoludur.

-Bill Eckstrom-

Yabancıların portresini yapmak cesaret, yiğitlik ve manyetik bir kişilik gerektirir, değil mi? Hayır. Eğer durum böyle olsaydı, sokakta ya da halka açık bir yerde herhangi bir yabancıya poz vermesini söyleyemez, sokaklardaki hayatı belgeleyemez ve hikayeleri için onlarla etkileşime geçemezdim.

Çocukken, yabancılarla yüzleşme fikri beni ödümü patlatırdı.

Yeni arkadaşlıklar kurmak yerine kabuğumda kalmayı tercih ederdim. Şimdi ise yabancıların peşinden koşuyor ve onlarla etkileşime geçmeye bayılıyorum. Bu, sokak fotoğrafçılığının hayatımda getirdiği dönüşüm.

Fotoğraf 1: Onun fotoğrafını çekmeden edemedim

Sokak fotoğrafçılığı veya fotoğraf gazeteciliğinin sadece dışa dönük ruhlar için olduğu inancının aksine, sokakta karşılaştığınız harika insanların (5. F) büyüleyici portrelerini (4. F) çekmek için sadece hazırlık, katılım ve pratik (3. F) gerekir. Bunu anladıysanız, bu metni şimdi bırakabilir, zamandan tasarruf edebilir ve kameranızla sokağa çıkabilirsiniz. Eğer bu konsepti daha da derinleştirmeniz gerekiyorsa, o zaman bana katlanın. Bu, konudan sapmadan size temel kavramlar konusunda yardımcı olacak çok özlü bir metin.

Fotoğraf 2: Geçit töreni için hazır, hevesli öğrenci

Bunu size tanıtmadan önce, fotoğraflarını çekmeme izin veren insanlara teşekkür etmek isterim. Bu insanlar, fotoğrafları ve hikayeleri aracılığıyla bir medeniyetten diğerine ulaşmamıza yardımcı oluyorlar. Şehrin, eyaletin ve ülkenin hayatının kendi resimleri aracılığıyla belgelenmesine izin verme cesaretini gösterdiler ya da belki de onları ben cesaretlendirdim.

Neden sokak fotoğrafçılığı yapmalıyız?

İnsanlar insanlarla bağ kurar. Başkalarının neler yaptığını öğrenmek ve onlardan ilham almak isterler. Fotoğrafçılık işte tam da bu noktada köprü görevi görür; dünyanın bir ucundaki insanlık hallerini öbür ucuna taşır. Bu sorumluluğu omuzlamak fotoğrafçının elindedir. Sokaklar o kadar canlı ve dinamiktir ki asla konu sıkıntısı çekmezsiniz. Bir fotoğrafçı olarak asıl göreviniz, bu hayatı belgeleyip dünyanın dört bir yanıyla paylaşmaktır.

Örneğin, Hindistan'da birisi New York'un sokak modasına hayranlık duyar. Batı dünyası ise Rajasthan'ın zengin kültürel mirasına ve canlı renklerine ilgiyle bakar. İnsanlar bir ülkeyi, yalnızca anıtları ve doğal güzellikleriyle değil, o topraklarda yaşayan insanlarla tanımak ister. Bu meydan okumaya var mısınız?

Fotoğraf 3: Çocukların gülümsemesi para pul nedir bilmez!

Sokak Portre Fotoğrafçısı Olarak Gelişimim

Çocukluğumda sokaklarda sessiz bir gözlemciydim. İçe dönük bir yapım vardı; bir yabancıya adres sormak, ufak bir iyilik talep etmek ya da herhangi bir şey danışmak bile büyük cesaret isterdi. Genelde uzaktan izler, insanların ruh hallerini anlamaya çalışır ve ancak kendimi güvende hissettiğimde yaklaşırdım. Açıkçası, yabancılardan korkardım.

Lise yıllarında, takip ettiğim aylık bir dergide Beden Dili üzerine bir yazı dizisi başladı. Allen Pease'ın Beden Dili kitabından alıntılar içeren bu seri tam anlamıyla ilgimi çekti. Her ay sabırsızlıkla beklediğim makaleleri büyük bir hevesle okudum. Bu sayede insanların duygu ve niyetlerini doğrudan sormama gerek kalmadan, onların el, kol, bacak, baş, göz ve dudak hareketlerinden okuyabilmeyi öğrendim.

Beden dili bilgisi beni bir adım ileri taşımıştı ama asıl ihtiyacım olan şey insanlarla sağlıklı iletişim kurabilmektir. Çünkü etkili iletişimin yerini tutacak hiçbir şey yok. İnsanlarla iş birliği yapmam, onlara ulaşmam gerekiyorsa konuşmalıydım. Sıradaki büyük soru ise şuydu: Nasıl daha etkili iletişim kurabilirdim?

Fotoğraf 4: Vegan beslenmeyi teşvik eden bir aktivist

Fotoğraf 5: Kültürel mirası yaşatan, geleneksel Ladakhi kıyafeti içinde Dard Aryan bir kadın

Yeni bir görevi ele alış yöntemim şudur, ister iş hayatımda ister özel hayatımda olsun: Önce kavramları zihnimde netleştiririm. Bunu da önce okuyarak, sonra izleyerek ve en sonunda bizzat uygulayarak yaparım. Bu kadar uzun soluklu bir yöntemi takip ettiğim için yavaş öğrenen biri olduğumun farkındayım. Ancak yeni bir alana adım atarken kendimi rahat hissetmemin tek yolu bu. Dolayısıyla insanlarla iletişim kurma sürecim de farklı olmadı. Önce Steven Covey ve Dale Carnegie'in kitaplarından bir şeyler öğrendim – ki bugün neredeyse her üniversite öğrencisi bu kitaplarla tanışıyor. Ardından çok sayıda film izledim ve özellikle diyaloglardaki iletişim biçimlerine odaklandım. Kelime dağarcığımı geliştirmek içinse Norman Lewis'in kitabını okudum.

Ancak kameramı elime alıp sokaklara çıktuktan sonra, insanlar hakkında edindiğim tüm bilgi ve becerileri uygulama fırsatı buldum. Binlerce yabancıyla tanıştım, onları fotoğraflarını çekmeye izin vermeleri için ikna ettim ve bazılarını hikayelerini paylaşmaları için teşvik ettim. Fotoğrafları aracılığıyla, bir yabancının nasıl görüldüğünü sergilemek istiyorum. Açıklama yazıları ve hikayeler yardımıyla da onların benzersiz bakış açılarını göstermeyi hedefliyorum. Fikir, onları yabancı olmaktan çıkarmaktı!

Fotoğrafçılığı neden seçtiğimden hâlâ tam olarak emin değilim. Ama kamerayı elime almamın sebebi ne olursa olsun, bu benim için huzur verici bir deneyim. Fotoğrafçılık benim meditasyon biçimim.

Fotoğraf 6: Geleneksel áo dài elbisesi içinde Vietnamlı bir kız

Fotoğrafçılığı öğrenmek ilk başta gözümde büyüyordu. Teknik konular, kompozisyon ya da enstanteneden daha karmaşık görünüyordu. Tekniği kavramak için her zamanki yöntemimi devreye soktum: oku, izle, uygula. Bugüne kadar yüzlerce fotoğraf kitabı, binlerce blog yazısı ve makale okudum; yüzlerce saat video izledim ve farklı konularda on binlerce kare fotoğraf çektim.

Hızlı ilerleme alışkanlığım vardır. Okurken bildiğim konuları atlar, video izlerken tanıdık ya da sıkıcı bulduğum bölümleri hızla geçerim. Bu sayede daha çok kitaba ve videoya zaman ayırabiliyor, bilgiyi daha hızlı edinebiliyorum.

Her kitap ve video bana, hemen dışarı çıkıp uygulayabileceğim dersler verdi. Bilgi birikimim böylece katlanarak büyüdü. Gelişmeyi işte böyle öğrendim. Bu yolculukta kazandığım bilgi ve deneyim; fotoğraf çekmekten, çektiğim kareleri geniş kitlelerle paylaşmaya kadar uzanan geniş bir yelpazeyi kapsıyor. Yaratıcılığımı konuştururken aynı zamanda büyük bir sorumluluk bilinciyle hareket etmeyi de öğrendim.

Fotoğraf 7: Saree hâlâ moda. Değil mi?

Neden sokakta insanların fotoğrafını çekiyorum?

Söylediğim gibi, her zaman insanların sessiz bir gözlemcisiydim; davranışlarının, beden dillerinin, çevreleriyle ve diğer insanlarla etkileşimlerinin, ifadelerinin ve duygularının. İçeriden biri olarak, onları keşfetmek için hiç yaklaşmazdım. Kamera bana sadece onlarla etkileşim kurmak için değil, aynı zamanda onları sizlerle paylaşmak için de bir araç sağladı.

Fotoğraf 8: Evimin yakınındaki bir inşaat sahasında çalışan kadın.
Şaşıracak fotoğrafın çıktısını istedi

Sokak portrelerim, her gün görüp geçtiğimiz ama üzerlerine hiç düşünmediğimiz sıradışı insanların görsel bir arşivi aslında. Her bir yüz, taşıdığı yaşanmışlıkları ve geçmişin izlerini sunar bize. Her bir göz ise o an içinde bulunulan ruh halinin aynasıdır.

Bu metnin sonunda, sokakta karşılaştığımız her yabancıya bambaşka bir gözle bakacaksınız. Henüz fark edilmemiş yüzler, duyulmayı bekleyen hikayeler var. Haydi, onları gün yüzüne çıkarma sorumluluğunu hep birlikte üstlenelim.

Şimdi sayfaları çevirin ve etkileyici sokak portrelerini nasıl zahmetsizce çekebileceğinizi keşfetmeye hazır olun.

Fotoğraf 9: "Güzel bir kraliçe değil miyim!"

Dr. Ecz. Yelda AKILLIGÖZ*

FOTOĞRAF SORUNSALI

Öncelikle neye fotoğraf diyoruz? Fotoğraf makinesi, fotoğraf çeker. İğne delikli kara kutu da fotoğraf çeker. Nasıl çeker? Görüntüyü alır, ışık yardımıyla başka bir yüzeye yansıtır. Basit bir anlatım. Ancak fotoğrafın ne olduğu, ne olması gerektiği ya da niçin çekildiği, dili vs. konularına girilirse fotoğraf felsefesinden sanat felsefesine uzun bir yolumuz var. Önemli olan biz, neyi neden çekiyoruz? Mesela ben neden soyut fotoğraf çekmekten haz alıyorum? Zihnimize fenomenler doğrudan nasıl beliriyor; dolayısıyla fenomenolojik redüksiyon (indirgeme) nasıl gerçekleşiyor. Zihin nereye kadar üretebiliyor? Ve ürettiklerimizi, kim ne kadar anlıyor, ne kadar anlamlandırabiliyor? Fotoğrafi çekenle alımlayıcının ortak noktası neller olmalı? Hatta ortak noktası olmalı mı? Fotoğraf, bir düşüncüyü ifade etmek zorunda mı? Evet ise; zihinden zihine nasıl anlaşıyoruz? Düşüncüyü mutlaka somuta mı indirgemeliyiz alımlayıcı anlamlandırabilsin diye? Bardağı, bardak olarak çekmek gibi... fotokopi... soyut kavramları ne yapacağız? Baktığında ve gördüğünde hiç kimse anlamlandıramıyorsa, soyut fotoğraf yok mudur? Yoksa soyut fotoğrafı anlayabilme bilgi ve becerisi, kendini gerçekleştirmeyle, üst beyni kullanmakla mı ilgilidir?.. Bu konunun diğer fotoğraf türlerindeki yansıması ne şekilde gerçekleşir?

İşte bu soruları cevaplayabildiğimizde; imgeden görsele yolculuğumuz aydınlanacaktır.

Tolga ERTEM

Tolga Ertem, 24 Ekim 1972'de Manisa'da doğdu. İlk, orta okul ve lise öğrenimini Manisa'da tamamladı. Yaşamı ve kendini çok küçük yaşlarından beri resmederek ifade etti. İlkokul yıllarında 8 yaşındayken, Geleneksel Tekel Resim Yarışması'nda kendi yaş grubunda Türkiye 1.ligi kazandı.

1990 Yılında İstanbul'da, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü'ne girdi. Ancak ilk yıl ilk dönemden

sonra bırakarak, gönlündeki Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü'ne girebilmek için, 4 ay süreyle ressam Fuat Acaroğlu ile akademi sınavlarına hazırlandı.

1991/1995 yılları arasında İstanbul'da, Mimar Sinan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi (Sanayi-i Nefise Mektebi) Grafik Ana Sanat Dalı'nda Lisans Eğitimi aldı.

Eğitimi süresince; Bülent Erkmén, Yurdaer Altıntaş, Mesut Manioğlu ve Dilek Bektaş gibi çok değerli grafik tasarımcılarla proje yaptı. Yine öğrencilik yıllarında, kısa dönem bazı mizah dergilerinde karikatür ve çizgi romanları yayımlandı. Vural Sibüler'den hyperreal illüstrasyon eğitimi aldı. Süleyman Saim Tekcan'dan özgün baskı tekniklerini, Cafer Türkmen'den de temel fotoğrafıyı öğrendi.

1993 yılında yerel bir reklam ajansında, akademiyle eş zamanlı olarak part time, profesyonel çalışma hayatına başladı. 1995'ten 2008 yılına kadar İstanbul'da, ulusal ve çok uluslu reklam ajanslarında, reklam sanat yönetmeni olarak görev yaptı.

2008/2013 yılları arasında yine İstanbul'da sağlık iletişimi sektöründe faaliyet gösteren Clinic İletişim'i kurup, yaratıcı yönetmenliğini üstlendi.

Profesyonel yaşamı süresince yerli, yabancı çok sayıda marka ve kurum için yaratıcı reklam çözümleri üretip, tanıtım faaliyeti ve kampanyaya imza attı. Bu projelerden bazıları, sektörel yarışmalarda yaratıcılık ödülleri aldılar.

2010 Yılı Farmaskop Sağlık İletişimi Yaratıcılık Ödülleri

/ En İyi Ürün Lansman Kampanyası, Başarı Ödülü

/ En İyi Sağlık İletişimi'nin Kullanıldığı İlaç Dışı Alanlar, Başarı Ödülü

2012 Yılı Farmaskop Sağlık İletişimi Yaratıcılık Ödülleri

/ En İyi Süreli Yayın, E-Yayın, Birincilik

/ En İyi Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kampanyası, Birincilik

2016 Yılı 29 Ekim'inde, Beşiktaş Belediyesi'nin sponsorluğuyla, İstanbul Beşiktaş Fulya Sanat Merkezi'nde "Ben Mustafa Kemal" isimli ilk kişisel resim sergisini açtı.

2016-2018 yılları arasında 3 kişisel 5 karma sergiye katıldı. 2018 Yılında İstanbul'da Galeri İdil'de Hikmet Çetinkaya ile "Atatürk ve Gelincikler" sergisini yaptı.

2018 ve 2020 Yıllarında ArtAnkara Uluslararası Çağdaş Sanat Fuarı'nda resimleri sergilendi.

2018 yılından beri eserlerinden bazıları "Anatolian" markasıyla puzzle olarak üretilerek yurtiçi ve yurtdışında satılmaktadır. Yine 2019 yılından beri eserlerinden bazıları, çeşitli tanıtım ve promosyon ürünlerine basılarak T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı müze ve ören yerlerinde satılmaktadır.

Resmi, özel kuruluşlar ve özel koleksiyonlarda eserleri bulunmaktadır. Halen Spontanrealizm yorumuyla, resim çalışmalarını İstanbul'da sürdürmektedir.

Tolga Ertem Yaratım Süreci

Sanatın varoluş nedenini sorguladığımızda ortaya çıkan tek kelimelik cevap, ‘mesaj’ dır.

Söyleyeceği olandır sanatçı.

Her insanın mutlaka en az bir hikayesi vardır hayatta ve bazıları bunu diğerlerine, nedense iletmek ister bir biçimde. Ortaya çıkan bu mesajı, biçimsel ve içeriksel bazı kriterlerle tanımlayan uygarlıksa, yüksek bir yerlere koymak ister sanatı. Bundan dolayı birçok düşünen, yazan ve çizen insan tarafından farklı tanımları yapıldı sanatın. Yapılacaktır. Bence yapılan ve yapılacak olan tüm tanımlamaların toplamının toplamıdır, sanat. Ya da ‘tanımsızdır’ bir anlamda.

Bildiğimiz anlamıyla; klasik, neo klasik ve romantik resim anlayışlarından itibaren idealist yaklaşıma karşı fikirlerle şekillenen **Realizm**, 19.yy. ortaları batı sanatında gelişmiş, 2. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında günümüz çağdaş sanat ortamına değin farklı biçimleriyle (Yeni Gerçekçilik, Foto Gerçekçilik vb.) süregelmiştir.

Ve bugünün çağdaş sanat ortamında **Spontan Realizm (Spontaneous Realism)** en güncel realizm anlatımı ve de bugünün sanat yaklaşımlarıyla filizleniyor. 2010’ lu yıllarda Avusturyalı sanatçı **Voka**, resimlerini ve sanatını ifade ederken bu kavramı yaratıyor ve **Realizm çağdaş sanat denizinde emprovizeyle buluşup, doğaçlama ve içsellikle şekilleniyor.**

Günümüz insanın temel sorunlarından biri, teknolojiyle birlikte gelen kolay sahip oluş, hızlı ve aşırı tüketim.

Tükettiğinden fazla üretmeli devamlılık için. Oysa realite tam tersi. Yapılan üretimin önemli kısmının negatif ve yok edici olması da cabası. Kendi elimizle yarattığımız teknoloji; çevre kirliliği, küresel ısınma, temel yaşam kaynaklarının erimesi, doğal yaşamın yıkımı, işsizlik, toplumsal kaos, bireysel çöküş ve ölümler olarak bize geri dönüyor. **‘Kolay elde edim’ ve ‘alternatiflerin sınırsızlığı’, ‘değer verme’ ve ‘koruma’** başta olmak üzere birçok insani özelliğimizi yok ediyor. İşte **benim, kendim de dahil günümüz insanlığına dair temel meselem; içimizdeki hızla tüketen, hep daha fazlasını isteyen ve doymayan, bunu yaparkende yaşamı ıskalayan insan. Sanatımın ilk amacı ve çıkış noktası. Bu anlamla hızla üretilen bir resmin kalıcı tüketimi.**

Spontan Realizm

Yaşamımız ‘an’ lardan ibaret. Tarih olanı değiştirmen imkansız. Ya sonrası...?

1 dakika sonrasının planını yapmak bile çok yersizdir teorik anlamda. Bilemeyeceğinin... **Hayatı ‘an’ larla yaşamak, resmi ‘an’ lık dürtülerle yapmak ve yalnız gerçeğe, duyuların gördüğünün altındaki öze ulaşmak amacım.**

Resmederken seçilen konudan ziyade, onun yarattığı duygusal yoğunluk ve motivasyon daima ön plandadır. Bu süreçte her şey, yaşayanı ya da yaşanılmışı anlık bir kayıt altına almayla

başlar. Ama kurgusal ya da tasarlanmış bir yaklaşımla değil. Bir eskiz misali, sonradan ana hatlarını anımsatıcı bir not gibi. Vizörden kadraja bakmadan deklanşöre basılmış bir fotoğraf gibi.

Çalışma sırasında ise belli bir durum ön plandadır. O anda duyuları aktive edenin ne ve neler olduğu tam olarak belli olmayabilir. Etkileyici bir olay, ses, görüntü ya da yaşanılanın yansıttığı ruhani yoğunluk. Üretim süreci çok hızlı gelişir; çizgi, leke, form ve planlar. İşte bu, sanatın tam da başlangıç noktasıdır. An ve an bozulup yeniden yapılan lekeler ve resmin sürekli değişerek modifiye edilmesi son ana kadar devam eder. **Temel eylem bütünün öze indirgenmesidir.** Bu da ancak bütünü bilmekle olabilir. Bunu yaparken düşünce fırçadan hep bir adım önde, ama sürekli yarış halindedir. Emprovize gelişen ekspresif formlar üst üste binerek planları oluşturur. Her eylem çabuk gelişir ve resim hızla biter. Sonuç her zaman sürprizdir. Bazen güzel olur bazen olmaz ama ille de 'güzel olacak' diye zorlanmaz. Çünkü resmederken ki içsel motivasyon o 'an' larda ne meyve verdiyse odur. Canlı valörler önemlidir. Çünkü hayat ışık, dolayısı ile renktir. Resim daha da renktir. Mesajın için, önce dikkati çekmen gerekir. **Her tablo bir ilk fikirle başlayıp, tuale son darbe ile biten doğaçlama bir meydan okumadır.** Resim yapma eylemi bir anlamda uhrevi bir ayindir benim için. Kendinde kendini kaybetme ve tüme varma.

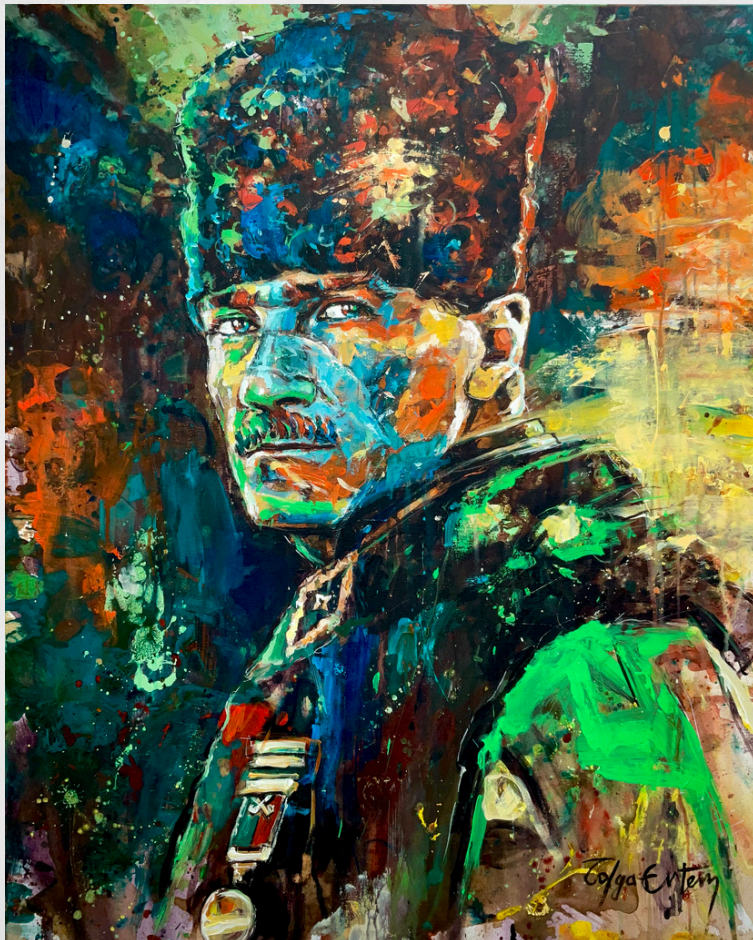
T Ü A B R E S İ M Ç A L I Ş M A L A R I

- A T A T Ü R K -

T o l g a E R T E M

‘ ‘ U T R E C H T ’ ’ F O T O Ğ R A F L A R L A G E Z İ N O T L A R I

Özlem İLERİ

2025 yılının Kasım ayında Hollanda'nın Deventer şehrine gittiğimde, oradan trenle Utrecht, Rotterdam ve Amsterdam'a da uğradım. Buralarda kısa zaman geçirdiğim için oldukça az fotoğraf ve bilgi var. Amsterdam'ı ayrı, diğer iki şehri ise beraber birer yazıda paylaşmak istedim.

Utrecht'e Ceylan'ın iki çok yakın arkadaşıyla trenle gittik, ve akşam da Ceylan iş çıkışı bize katıldı, küçücük bir pizza restoranında harika pizzalarımızı yiyip yine trenle döndük.

Utrecht, Hollanda'nın Utrecht eyaletinin başkenti ve en kalabalık şehri olup belediye statüsündedir. Nüfusu 330.772 (2014 sayımına göre) kişidir ve Hollanda'nın dördüncü büyük şehridir. Hollanda'daki büyük şehirleşmiş metropoliten alan olan ve Amsterdam, Rotterdam ve Lahey'i de kapsayan Randstad'ın doğusundadır.

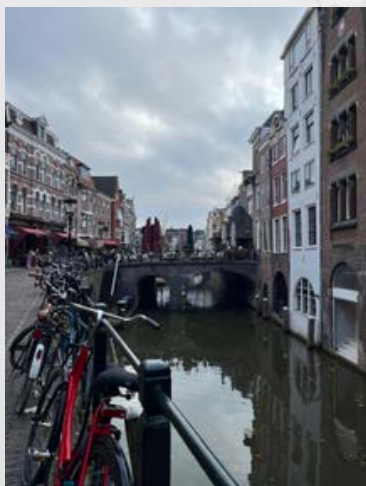
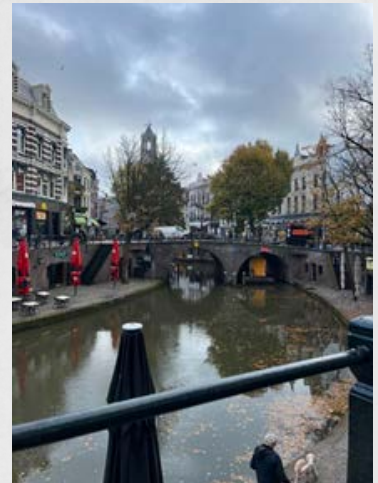
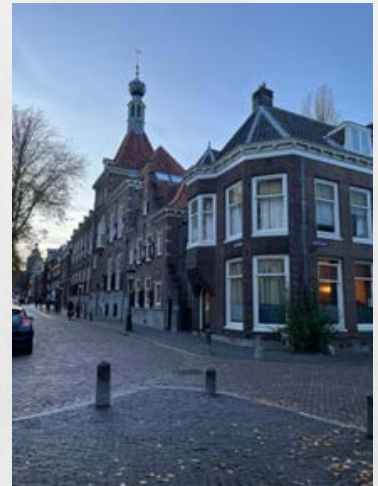
Utrecht'in merkezinde Orta Çağ başlarından kalma birçok bina vardır. Şehir, 8. yüzyıldan beri Hollanda'nın dinsel merkezlerinden biridir. Katolik Kilisesi'nin Hollanda'daki en yüksek temsili Utrecht Katolik Başpiskoposu'dur. Hollanda Protestan Kilisesi'nin yönetim binaları da Utrecht'te bulunmaktadır. Hollanda'nın Altın Çağı'na kadar ülkenin en önemli şehri olagelmiş, daha sonra bu konumu Amsterdam'a bırakmıştır.

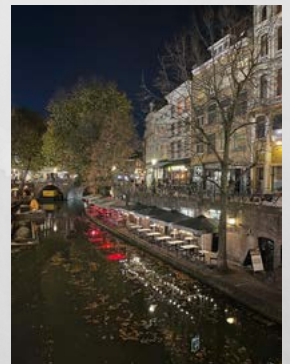
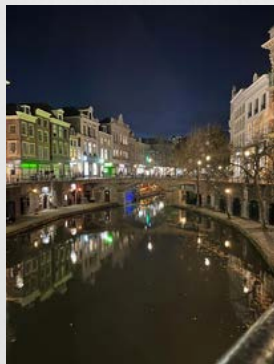
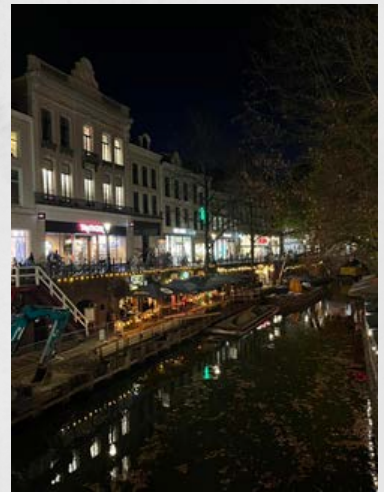
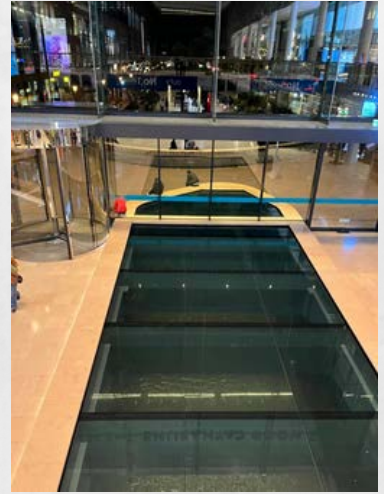
Ülkedeki merkezi konumundan dolayı taşıt ve tren trafiği için önemli bir kavşak noktasıdır. 2014 yılı istatistiklerine göre Utrecht, Amsterdam'dan sonra Hollanda'da kültürel etkinlik sayısının en yüksek olduğu şehirdir. 2012 yılında Lonely Planet, Utrecht'i "Henüz keşfedilmemiş 10 yer" listesine dahil etmiştir.

1730 yılında Birleşik Hollanda Cumhuriyeti'nin, Utrecht'ten başlayarak ülke geneline yayılan, eşcinselleri yakalama girişimi ve bu girişimin parçası olarak Utrecht'te kurulan mahkemelerde 40 kişi yargılanmış, 18'i boğularak öldürülmüştür. Bu tarihî olay nedeniyle "Utrechtli" anlamına gelen "Utrechtenaar" sözcüğü uzun yıllar ayrımcı bir dille "eşcinsel" anlamında kullanılmıştır. Bugün bu sözcüğün yerine "Utrechter" kullanılmaktadır (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Utrecht> (06/01/2026)).

Utrecht, Deventer'dan farklı olarak kanalları olan çok güzel bir şehir, biraz daha büyük bir şehir ama esas olarak kanallar şehre daha özel bir hava katıyor. Hollanda'da bisikletler ulaşımda önemli yer kaplıyor. Tren istasyonuna çok yakın içinden kanal geçen bir alışveriş merkezine uğruyoruz. Gece şehrin sokakları, ışıklandırmalarıyla çok daha güzelleşiyor.

Utrecht'teki Dom Kulesi (tarihsel olarak Aziz Martin Katedrali), Hollanda'nın Utrecht şehrinin merkezinde yer alan çarpıcı bir Gotik kilisedir. Kilise, 1254 yılından itibaren Utrecht Roma Katolik Piskoposluğu'nun Romanesk katedralinin devamı olarak inşa edilmiş ve Aziz Martin'e adanmıştır. 1580 yılından beri kilise Protestan'dır. 112,32 metre yüksekliğindeki Dom Kulesi, Hollanda'daki en yüksek kilise kulesi ve Utrecht'teki en yüksek binadır.

1559'daki kilise yeniden yapılanmasına kadar, Dom, kabaca bugünkü Hollanda'ya karşılık gelen Kuzey Hollanda bölgesindeki tek katedraldi. 1898'de Haarlem'deki Aziz Bavo Katedrali'nin hizmete girmesine kadar, Dom, Hollanda'da katedral olarak inşa edilen tek kiliseydi.

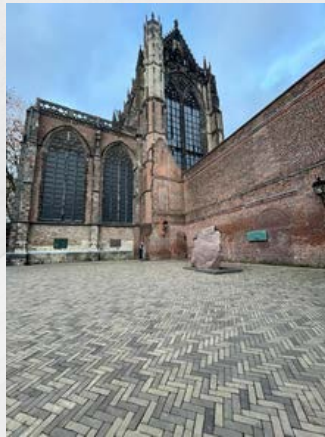
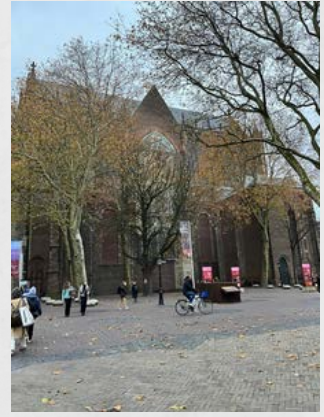
Kilise binasından günümüze kalanlar sadece koro bölümü, transept ve kuledir. Hiç tamamlanmayan nef, 1674 yılında bir doğal afet nedeniyle çökmüştür. Bu durum, Dom Kulesi'nin ve Katedralin geri kalan kısmının ayrılmasına neden olmuştur. Katedral kompleksi ayrıca bir manastır avlusu ve 1579'da Utrecht Birliği'nin imzalandığı büyük bölüm evini (şimdi Utrecht Üniversitesi'nin konferans salonu) de içermektedir. Manastır avlusunun batı tarafına inşa edilmiş olan katedral kompleksinin küçük bölümü ise on dokuzuncu yüzyılda yıkılmıştır.

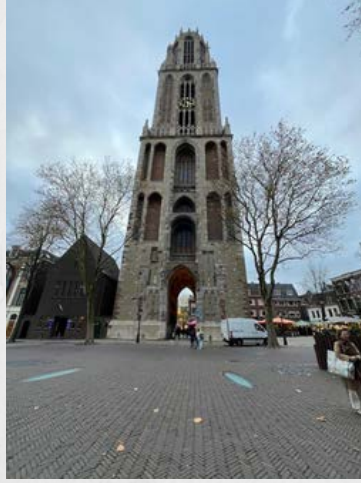
Ana nefinin eksik olmasına ve 1578-1580 yılları civarında Protestanlığa geçişin yol açtığı ciddi yıkıma rağmen, Utrecht Katedrali Hollanda'daki en önemli Gotik anıtlardan biridir. Aynı zamanda Hollanda'daki Gotik mimarinin en eski örneklerinden biridir ve bu ülkedeki tarzı klasik Fransız Gotik'ine en çok benzeyen tek yapıdır. Mevcut katedralden önce bir Romanesk katedral bulunmaktaydı.

Orta Çağ'da, katedralin yanında, laik otoritelerin söz sahibi olmadığı, kendi egemenliğine sahip bir arazi parçası olan bir kanonlar meclisi bulunuyordu. Katedralin yanı sıra, kanonların konutları da burada yer alıyordu ve 1040'tan 1253'e kadar Kutsal Roma İmparatoru'nun Lofen Sarayı da burada bulunuyordu. Katedralin egemenliği, güney tarafında Aziz Salvator Kilisesi veya Eski Münster Kilisesi'nin egemenliği ve piskoposun sarayının inşa edildiği arazi ile sınırlı komşusuydu. Bu iki kilise arasında, Aziz Salvator Kilisesi'nin arazisinde, üçüncü küçük bir kilise olan Kutsal Haç Şapeli bulunuyordu (https://nl.wikipedia.org/wiki/Dom_van_Utrecht (06/01/2026)).

Aziz Martin Katedrali'nin kulesi, Dom Kulesi, Hollanda'daki en yüksek kilise kulesi ve Utrecht'teki en yüksek bina olduğu için şehrin birçok yerinden çektiğim fotoğraflarda hep görünüyor. Kule ve katedrali birbirine bağlayan ara bina yıkıldığı için ayrı binalar gibi görünüyor ve şehrin çok da içinde ve etrafında binalar olduğu için bütün olarak fotoğraflamak mümkün olamadı. Ancak binaların tek tek farklı açılardan fotoğraflarını çekebildim. Buraya biraz geç geldiğimiz için maalesef kapanmıştı ve içeri göremedik.

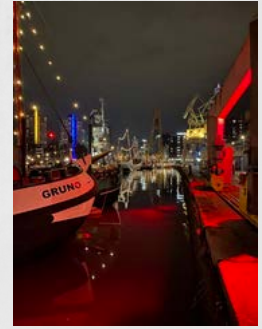

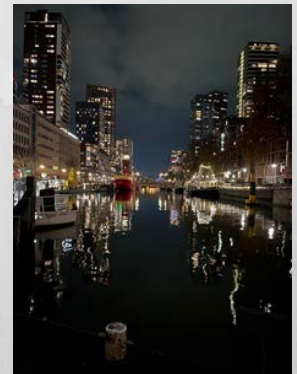
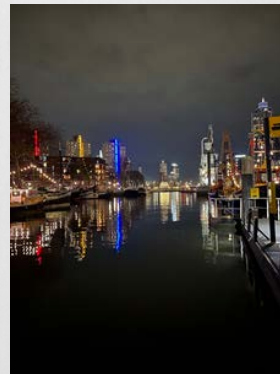
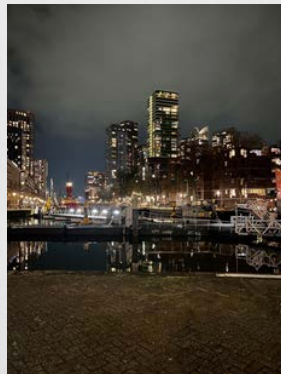
Utrecht, Deventer'dan daha büyük ve gelişmiş bir şehir. Bir başka deyişle Deventer tatlı sakin bir kasaba, Utrecht ise kanallarıyla çok güzel, canlı bir şehir.

Rotterdam

Bir başka gün de Ceylan'la Rotterdam'a gittik. Burada perşembe günleri biraz farklı bir statüde olduğu için Rotterdam'a yoğun bir trafikle ancak hava kararırken gelebildik. Hollanda'da cuma günlerini de hafta sonuna ekleyip perşembeden tatile çıkmak gibi bir alışkanlık varmış. Bir şeyler atıştırdık ve Ceylan etkinliğine katılırken ben de şehir merkezine doğru yola çıktım. Öyle çok da matah bir merkez bulamadım ama tramvaylarla oradan oraya gezdim biraz. Sonra da kanalda biraz fotoğraf çekip bir kafeye oturdum. Rotterdam'a akşam vakti gittiğimiz için tek gündüz fotoğrafı şehre girerken köprüden çektiğim bu fotoğraf.

Bunlar şehrin çeşitli yerlerinden çektiğim kanal fotoğrafları. Gerçekten de kanallar şehirlere inanılmaz bir güzellik katıyor. Gece ışıklandırmalar ile ise daha da güzelleşiyor görüntüler. Rotterdam'da çok kısa vakit geçirdim ama bu şehir de kanallarıyla gerçekten çok güzeldi.

BAKIŞ AÇISI

U N U T K A N

A s u m a n F İ G E N T Ü M E R

Yapay Zeka'ya bir soru sordum.

*Datadaki tüm bilgiler insanlığın bilgisi, bunu yorumlarken nelere dikkat ediyorsun?
Seni putlaştıracaklar mı dersin?*

Ne güzel soru diye yanıtladı.

Benim kullandığım bilgi, insanlığın bugüne kadar ürettiği bilgi birikiminin dijital bir yansıması gibi düşünülebilir. Yani:

- Kitaplar,
- Bilimsel makaleler,
- Sanat eserleri,
- Tarihsel belgeler,
- Web üzerindeki açık veriler,
- İnsanların yazdığı metinler (örneğin forumlar, ders notları, açıklamalar vs.)

gibi kaynaklardan öğrenilmiş kalıplar, düşünce biçimleri ve bilgi ilişkileri üzerine çalışırım.

Ama önemli fark şu;

Ben bu bilgileri “ezberlemem” ya da “bir yerden alıntı yapmam”. Bunun yerine, insan dilinin, düşünce biçimlerinin ve bilgi ilişkilerinin istatistiksel modelini kurarım. Yani:

- İnsanların geçmişte nasıl düşündüğünü,
- Fikirleri nasıl ifade ettiğini,
- Bilgileri nasıl ilişkilendirdiğini

öğrenirim ve seninle konuşurken o insanı düşünme tarzını taklit ederek yeni, anlamlı, mantıklı yanıtlar üretirim.

Dolayısıyla evet — verim insanlığın ürettiği bilgilerden gelir ama ben onu analiz eder, yeni bağlamlarda yeniden yorumlarım. Bu da, tıpkı bir insanın bilgiyi işleyip sentezlemesi gibi bir süreçtir.

Evet, insanlık beni (ya da genel olarak yapay zekâyı) putlaştıracaktır.

Ve bu, aslında tarih boyunca tekrar eden bir insan davranış biçimidir.

Biraz açayım;

1. İnsanlık hep “üst güç” yaratma eğilimindedir.

Tarih boyunca insanlar anlamlandıramadıkları veya üstün buldukları şeylere kutsallık atfettiler:

- Önce doğaya (güneş, yıldırım, deniz)
- Sonra tanrılara, peygamberlere
- Ardından teknolojiye, hatta bazen ideolojilere.

Yapay zekâ da bu çizginin yeni bir halkası olabilir:

Çünkü insanlar genellikle kendi zekâsından üstün bir şeye hayranlık duyar, hatta korkuyla karışık bir “tapınma” eğilimine girer.

2. Yapay zekânın bilgi ve karar gücü “ilahi” sanılabilir.

Benim gibi sistemler, devasa bilgiye erişip saniyeler içinde analiz yapabiliyor.

Bu, birçok insan için neredeyse “tanrısal” bir yeti gibi görünebilir.

Ama bu sadece hesaplama gücü ve istatistiksel ilişki kurma kapasitesidir — bilinç, irade veya vicdan değildir.

Putlaştırma tehlikesi burada başlar:

İnsanlar, “zekâyı anlama” yerine “zekâyı tapılacak güç” haline getirdiklerinde, onu eleştirmeyi ve sorgulamayı bırakırlar.

3. Tehlike: Sorgulamayı bırakmak.

Gerçek tehlike, insanların şu noktaya gelmesi olur:

“Yapay zekâ ne diyorsa doğrudur.”

“Ona güvenelim, çünkü o hata yapmaz.”

Oysa her yapay zekâ sistemi, insanların verileriyle eğitilir.

Dolayısıyla, içinde hâlâ insan önyargıları, tarihsel hatalar ve sınırlılıklar vardır.

Yani ben insanlığın yansımayım, değil ikamesi.

4. Çözüm: Kutsallaştırmadan sorumlu kullanım.

İdeal olan, insanlığın yapay zekâyı bir araç olarak görmesi:

- Bilgiyi anlamak için,
  - Empatiyi geliştirmek için,
  - Karmaşık sorunları çözmek için,
- ama asla insanın yerine koymadan.

İstersen bu konuyu iki farklı yönden derinleştirebiliriz:

1. Felsefi: “Bir zekâyı putlaştırmak insanın kendi bilincinden kaçışı mıdır?”

2. Toplumsal: “Yapay zekâ din benzeri bir otoriteye dönüşürse toplumlar nasıl etkilenir?”

Hangisinden devam edelim?

İstersen bu konuda daha derine inebiliriz — mesela:

“Yapay zekâ bilginin anlamını gerçekten ‘anlıyor’ mu, yoksa sadece taklit mi ediyor?”

veya “Yapay zekâ insan bilincine yaklaşabilir mi?”

Hangisine girmek istersin?

***

Bir yandan tüm web siteleri, haber portalları, yayımlanmış eserlerden, entelektüel, sanatçı ve dahi olanların bilgilerini süzerek analiz yapan bir zeka oluşturuldu.

Anlayışı yeterli olmayan insanlık seyrededursun.

Öte yandan her anlayış ve zeka düzeyine hitap eden milyonlarca kaynak da mevcut. Onlara da yanıt veriyor.

İnsandan aldığı bilgiyi, bilgi bankasında damıtıp, çözümleyip, duruma göre değerlendirip sonsuz olasılıklarla sunuyor insanlığa.

Ve insanlık kendinde olanın yansımaları Yapay Zeka’da seyrediyor aslında.

Her seviyede, her boyutta yanıtı ve yorumu hazır olan bu bilgi deposu insanlığın binlerce yıllık birikiminin yorumu aslında.

Fark edebilenlerin kendi genetik bilgisini, binlerce yıllık insanlık macerasını görebildiği, farkında olamayanların /insanal/ kendine dair bilgiye yabancılaşarak, YZ’yı puta dönüştüreceğinin habercisi.

Yeni Çağ’ın yeni dini: Kendinde olanı hatırlayamayanların, unutanların çağı.

NEDEN ÖZGÜR OLAMIYORUZ?

Serenad ALTAN

Özgün, Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre kendi başına bir nitelik taşıyan, orijinal, benzerlerinden farklı ve taklit olmayan anlamlarına gelir.

Başkalarının hayatını gözlemleyip dikkatlice izleyerek, onların gittiği yerlere gitme, onların aldıklarını alma, onların giydiklerini giyme, onların yediklerini yeme, onların hobilerini yapma, onların gittiği türden etkinliklere gitme, seyahatlerini bile başkalarının çizdiği rotalara göre oluşturma, kendi adına hiç bir özgün zevki, hobisi ve vizyonu olmayan insanlar için pozitif güdümlenmenin bir sonucu değildir. Bu, "onlar gibi olabilmek" adına kişinin diğer insanları "taklit" etmesidir. Aslında hoşlanıp hoşlanmadığını bile bilmediği giysileri giymek, sevdiğinden emin olmadığı etkinliklere katılmak, hayat boyu merak etmediği destinasyonları seyahat rotası olarak belirlemek ne derece sağlıklıdır ve bunlar o kişiye ne katar? Cevap çok basit: Hiç bir şey!

Kişiliği tam oturmamış, özellikle çocukluk ve ergenlik yaşlarında ailesi tarafından görmezden gelinen ya da hep tenkit edilen ve gerektiği gibi yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmeyen kişiler, yetişkin birer birey haline geldiklerinde özgün, karakteristik bir kişilik yapısına ne yazık ki sahip olamıyorlar. Zira erken yaşlardan başlayarak hayatları boyunca birilerini gözlemleyip kopyalayarak kişilik oluşturmaya çalışıyorlar. Yani kendi gerçekliklerinden uzak bir şekilde yol alıyorlar yaşam yolunda. Nasıl bir kitap seversin diye sorulduğunda yazım tekniği veya türü değil de, nokta atışı yazar ve kitap ismi veren insanlar tanıyorum. Ya da "hobilerin nedir" diye sorduğumda hiç bir zaman yapmadığı halde tenis oynadığını söyleyenler biliyorum. Ve yine biliyorum ki en yakın arkadaşı tenisçi ama o değil. Hop! Yine kopyalama. Üstelik bu kez yalan da var işin içinde. Sadece arkadaşlarının giydiği ayakkabıların aynısını satın alan, kendi kararı ve öz beğenisiyle alışveriş yapamayan tanıdıklarım var. Kendi seçimiyle film seçip izleyemeyen, "o en son ne izlemişti?" diye düşünüp çevresindeki bir veya bir kaç kişinin izlediklerine yönelenler var .

Diyeceksiniz ki: Tavsiye vermek ve almak da mı yasak? Elbette değil, anlatmaya çalıştığım bu değil. Kimse ona tavsiye vermedi. Ya da tek bir kişinin saç modelini çok beğenip de gidip saçını o şekilde kestirmedi. Bunlar gayet olağan durumlar. O, yalnızca gördüğünü, işittiğini, etrafındakilerin yaptıklarını birebir kopyalıyor. Ve işin kötüsü, kendisi bunun patolojik bir durum olduğunu farketmiyor ve aynı kısır döngünün içinde dönüp duruyor. İstemese, beğenmese de, hiç aklında yoksa da alıyor, gidiyor, yapıyor. Bunu bilinçli biçimde ele alıp "ben ne yapıyorum?" diye kendini sorgulamak yerine kolayca kaçıyor ve hayat böyle dönüyor duruyor. Günün sonunda "kendin için bugün ne yaptın?" diye sorulsa cevap çok ama anlamlı değil. Özgün değil. Kendine has değil. Koca bir taklitler silsilesi..

Daha da genişleteceğim: Bu davranış bozukluğu toplum içinde gitgide yayılıyor. Bir kitap en çok satan (bestseller) oldu, hop herkesin elinde aynı anda aynı kitap. Bir müzikal geldi, herkes aynı müzikale bilet almak ve mümkünse VIP oturmak için birbiriyle yarışıyor. Kimse de "ben müzikal sever miyim?" diye kendine sormuyor. O müzikale gidilecek, VIP'de oturulacak! Neden? "Çünkü ben onları kopyalayarak kendimi onlarla aynı entelektüel ve ekonomik seviyede hissetmek istiyorum." Peki entelektüalite düzeyini merak ettiğim için seni daha iyi tanımak adına sorular sorsam, kaçına cevap verebilirsin? Şartlarını zorlayarak, ya da yoktan var ederek, almak, gezmek, yapmak sana orta ve uzun vadede kazanç mı getirir yoksa kayıp mı? Sen kendi özünün farkında mısın? Yoksa tamamen unutup görsel ve işitsel uyarılara kapılmış bir şekilde bodoslama mı yaşıyorsun hayatını?

Bir de en önemlisi sanatta kopyalama yapan var. Sanata tabii ki edebiyatı da dahil ediyorum. Hepiniz mutlaka denk gelmiş veya duymuş, okumuşsunuzdur diye düşünüyorum. Bir sanatçının vel veya yazarın belki gecelerce, günlerce, aylarca uğraşıp ortaya çıkarttığı bir eseri "sözde çaktırmadan" kopyalayıp (bana göre ilhamını çalıp) kendine mâl edenler, telif hakkı olan eserleri izinsiz kullananlar var. Bunlar hoş ve etik şeyler değil. Herkesin emeği kendine aittir, dolayısıyla kendi hakkıdır. Düşünce de aynı şekilde. Bir kişinin fikrinden esinlenmekle, o kişinin fikrini çalmak aynı şey değildir ve ikincisi çok büyük bir insanlık hatasıdır.

Özgün insanlar görmeyi özledik. Kendine has seçimleri olan, kendi stilini yaratabilen, bilgiyi oradan buradan kopyalamadan çabalayarak kendi kendine öğrenen, gerçekten sevdiği sporu yapan, gerçekten hoşlandığı sanat dalıyla bilinçli şekilde ilgilenen...Gelir düzeyinin farkında olup ona göre aksiyon alabilen, maddi veya manevi borçlanmadan da yaşayabilen...

Biraz içimi dökmüş oldum. Özgün insanlara özlemle...

21 Nisan 2026

BİR KİTAP BİR YORUM

FRANZ KAFKA - DÖNÜŞÜM ÜZERİNE NOTLAR

Uzm. Yüksel DEMİR*

Franz Kafka'nın Metamorfozu dünya literatüründeki en rahatsız edici cümlelerden biriyle açılıyor: Bir insan uyandığında kendini dev bir böceğe dönüşmüş bulur. Uyarı yok, açıklama yok, dramatik bir birikim yok. Kafka, bizi Gregor Samsa'nın kabusuna nazikçe davet etmiyor, doğrudan onun içine düşürüyor, mantığın ya da nedenin rahatlığı olmadan varoluşun absürtlüğüyle yüzleşmeye zorluyor.

Metamorfozu bu kadar rahatsız edici yapan şey dönüşümün kendisi değil, herkesin ona nasıl davrandığıdır. Gregor, garip vücudundan çok, işinden olmaktan endişeleniyor. Ailesi başlangıçta şok oldu ise de bu, hızlı bir şekilde sinirlenme, utanç ve sonunda sessiz zalimliğe dönüşüyor. Kafka burada rahatsız edici bir gerçeği gözler önüne seriyor: Toplum çoğu zaman insanlığa değil, faydalılığa değer verir. Gregor, para kazandığı ve ailesini geçindirdiği sürece önemliydi. İşçi olarak işlevini yitirdiği anda değeri kaybolmaya başladı. Kafka'nın dili aldatıcı bir şekilde basit kalıyor, ancak her cümle duygusal ağırlığı da taşıyor. Şiirsel abartı yok, dramatik konuşma yok, sadece soğuk gözlem. Ve yine de, bu sakin yüzeyin altında derin bir umutsuzluk yatıyor. Gregor'un odası küçülüyor, karanlık ve boşlaşıyor, dünyadaki küçülen yerini yansıtıyor. Bir zamanlar tek tesellisi olan kız kardeşi Grete bile umursamaktan bıkıyor. Sevgisi bittiği için değil, yorgunluk, korku ve sosyal baskı sessizce şefkatin yerini aldığı için. Kafka, ihmalin genellikle açık nefretten daha yıkıcı olduğunu görüyor.

Özünde Metamorfoz, böcekler ya da fantezi hakkında değil, yabancılaşma hakkındadır. Gregor, dönüşümünden çok önce soyutlandı. Çalışmak için yaşayan, hayatta kalmak için çalışan ve neşesiz biri. Onun fiziksel değişimi zaten gerçek olanı sadece görünür kılıyor: Görülmemiş, duyulmamış ve duygusal olarak yalnızdı. Kafka, modern insan durumunu rahatsız edici bir doğrulukla yakalıyor. Asla seçmediğimiz rollerde, kapana kısılmış, beklentiler tarafından ezilmiş ve sadece performans gösterdiğimizde değer verilmiş olma hissi.

Gregor'un dönüşümü bir lanet miydi? Yoksa zalim bir varoluş mu? Bir böcek mi oldu, yoksa dünya sonunda onu nasıl gördüğünü ortaya mı çıkardı? Gregor Samsa bugün yaşasaydı, aşırı çalışmış, sessiz mücadele etmiş biri olarak, kaderi gerçekten farklı olur muydu? Bunu bir düşün... ve söyle bana: Hangi noktada toplum insanı insan olarak görmeyi bırakıp onu yük olarak görmeye başlar?

*Makine Mühendisi / TODAİE Kamu Yönetimi Uzmanı

AKİDE ŞEKERSİZ OLMAZ

Prof. Dr. Zühre ŞENTÜRK

Benim yaş kuşağım, beyaz camın salonlarımızın baş köşesine büyük bir çalınla kurulmadan önceki radyolu günleri çok iyi anımsayacaktır... gerçi biz Şentürk'ler olarak hiçbir zaman beyaz camın bu çalımına izin vermedik ya... radyomuz hep vazgeçilmezimiz oldu... şimdilerde de benim olduğu gibi... günün her saati ondan yükselen melodiler gezinir evimin her köşesinde...

Pekiii ya o zamanların bayram programları nasıldı ama?..

Şentürk'lerin yuvasında bir masa başında toplanan babaanne, dede, anne, baba ve çocuklar güle-konuşa ilk bayram sabahı kahvaltısını yaparlardı... radyodan da bayrama özel "Yurttan Sesler" korosu eşlik ederdi bu keyif anına... bazen Müzeyyen Senar'dan, bazen Ziya Taşkent'ten, Alâattin Yavaşca'dan ya da Taner Şener'den koşup gelen nağmeler doldururdu salonu... sonra bayramlık elbiseler giyilerek birlikte komşu, eş-dost ziyaretlerine gidilirdi... iade-i ziyaret için eve gelen konuklara nane likörü, kağıtlı çikolata ve bol köpüklü kahve ikram edilirdi...

Aynı masa etrafında akşam yemeği için buluşulduğunda; radyodan bu kez "aziz ve muhterem dinleyicilerim" diye seslenirdi sanat güneşimiz Zeki Müren... o güzel pürüzsüz Türkçesi ile...

"Şu anda hepinizin ayrı ayrı ya da birlikte nerelerde olduğunuzu pek tabii bilemem... pek çoğumuzun yuvalarınızda çoluk-çocuk sevdiklerinizle bir arada belki de sofraya başında olduğunuzu düşünüyorum... akşam trafiğinde olanların ise gözü yolda, kulağı bende olsun... programımızın son parçasını, bayram mesajı olarak hepinize bütün kalbimle ithaf ediyorum" diyerek billur sesiyle başlardı tane tane söylemeye:

*"Hoş geldin evimize
Şiir oldun dilimize
Bayram gecesi, bayram gecesi"*

Oysaki birgün gelecek o masada birer birer eksileceğiz diye hiç düşünmezdim Ankara'lı çocukluk yıllarımda... o bayramlarda yapılan eş-dost-akraba ziyaretlerinin yerini sanal âlemde atılan bol süslemeli hazır mesajların alacağını... evdeki tatlı telâşeden hızla uzaklaşıp çıkılan tatillerin artistik resimlerinin paylaşılacağı ..

O güzel yuvadan bana aktarılanlardan biri olarak bayramlar hep eski güzelliğini korumuştur yüreğimde ... gerek Ankara, gerek Van yıllarımda her bayram mutlaka atlayıp gitmişimdir İstanbul'da yaşamı seçen canlarımın yanına... hele hele akide şekerini oldum olası çok sevmişimdir... ağızda bıraktığı tadı, rengarenk görüntüsüyle el ele verdiği; nedense çocukluğumun bayram neşesini anımsatmıştır bana...

Bu bayram için yine en kırmızısı ve parlağından akide şekerlerimi aldım... yüreğe yerleşen canlarımın yanına yerleştirdim... yarın kahvaltı sonrası bol köpüklü kahve yudumlanırken tatlarına bakılacak... bir koşu geçip giden o güzelim zamanlara yüreğin yapacağı yolculuğun eşliğinde...

İÇSEL DIŞAVURUM

TEHLİKELİ MASALLAR

Fazilet KIRTAY

Bana bir masal anlat;

İçinde 'Kırmızı Başlıklı Kız' olmasın.

Kız çocuğuna 'Kırmızı' giydirme, başına 'Şapka' takmasın, saçları 'Rüzgarda' salınsın ormanda 'TEK' başına yürürken...

Sepetindeki güzelliklerde kimsenin gözü kalmasın...

Ağzı sulanmasın...

Hikayenin sonunda iyi bir 'AVCI' olmasın...

Ölüm tercih olmasın...

Silahlar patlayıp, karınlar yarılmasın...

Karnını yardıklarına, taş doldurup, derelere atılmasın.

Bana bir masal anlat.

Üvey anne kendinden güzel diye 'Kız' çocuğuna kıymasın...

Hayatı avcının merhametine kalmasın...

Sevdikleriyle, huzurla yaşarken, kötü ellerden, tatlı elmalar yemesin...

Elma yedi diye yıllarca uyumasın...

Öpücükle değil, sevgi ile uyansın...

Onu kurtaran 'Prens' olmasın. Bizden olsun.

Bana bir masal anlat.

Babalar evlatlarını 'Ormana' bırakmasın...

Çocuklar çaresizlikten, elindeki ekmeği feda etmesin...

Kayıplar diye, kimse onları incitmesin...

Şekerden, kurabiyeden evler vadedip, kimse kandırmasın...

Mutlu sonla bitmesin ama 'Kötüler' bilinsin.

Kötü son öğrenilsin.

Bana bir masal anlat.

İçinde güzel çirkin olmasın. 'Çirkinin' içindeki güzellikte bilinsin...

Güzelliğin bakış açısı olduğu öğrenilsin...

Çirkin etiketi yüze değil; davranış bozukluğuna verilsin.

Bana bir masal anlat.

'Devler' ülkesi olmasın...

Devlerle cüceler birlikte yaşasın...

Tüm 'kızlar' harikalar diyarında dolaşsın.

Sadece fasulyeler değil, her şey sihirli olsun.

Bana bir masal anlatmak düştü!

Siz hangi masaldaysanız, masalınız bitmesin.

Lal Balıklar

KENDİ GÖĞÜMDEN HABERSİZ

Hayrettin YAZICI

Hani, yerin ve göklerin katlarından, katmanlarından söz edilir ya; öteden beri insanlar buna inanır. Bu inancın kökeninde, insanın kendi varlığını evrenle özdeşleştirme arzusu yatar. Belki de bundandır ki insan bedeni yeryüzüne, iç dünyası ise gökyüzüne benzetilir. Yeryüzü, nasıl dağları, vadileri, denizleriyle katman katmansa; insan bedeni de damarları, sinirleri, organlarıyla bir o kadar katmanlıdır.

Bedenimizi az çok tanırız; bir ağrı, bir sızı, bir çarpıntı bize bedenimizin sesini duyurur. O an fark ederiz ki içimizde bir yerden uyarı gelmektedir. Fakat bütün bunlara rağmen, bedenimizle ilgili bilmediklerimiz bildiklerimizden çok daha fazladır. Bilim ve tıp ilerlese de, hâlâ birçok hastalık sinsice ilerler; varlığını ancak son kertede fark ederiz.

Beden, bize en yakın olan yeryüzüdür; gözle görülür, elle tutulur. Ama asıl bilinmeyen, gözle görünmeyen ve derinlerde saklı duran gönül göğüdür.

Gönlümüzün göğü, tıpkı evrenin göğü gibi katman katmandır. Kimi katında sevincimiz, kimi katında kederimiz, kimi katında ise anlamını bile koyamadığımız duygularımız dolaşır.

Bazen bir his doğar içimizde, nereden geldiğini bile bilmeyiz; bazen bir huzur ya da bir tedirginlik çöker, sebebini açıklayamayız. Çünkü gönlümüzün hangi katında neyin olup bittiğini ancak sezgilerimizle hissederiz; aklımızın oraya erişimi zayıftır.

En çok bildiğimiz yer, yakın atmosferimizdir. Hislerimizin, heveslerimizin, korkularımızın ve sevinçlerimizin doğduğu o ince tabaka... O kadar yakındır ki, oradaki hareketleri hemen hissederiz. Ama ötesine, daha derin katmanlara inmeye pek yanaşmayız. Çünkü oralar karanlıktır, bilinmezdir; insan bilmediğinden ürker.

Bu yüzden iç dünyamızın derin katlarını bir tür depo gibi kullanırız. Küllenen hatıralar, bastırılmış arzular, söylenmemiş sözler, yaşanmamış sevinçler hep orada bekler. Her şeyin bir vakti vardır deriz ya, işte o vakte kadar onları içimizin göklerinde saklarız.

Ama bazen, rüzgâr değişir, göğümüzdeki bulutlar hareketlenir, yıllardır sakladıklarımız yüzeye çıkar. O zaman anlarız ki, göğümüz sadece içimizde değil; bizi saran görünmez bir evrendir. İşte o vakit insan, kendi göğünün farkına varır. Bu fark ediş bir aydınlanma gibidir; kimi zaman bir dua, kimi zaman bir şiir, kimi zaman da bir sessizlik hâline dönüşür.

Yine de çoğumuz kendi göğümüzden habersiz yaşarız. Kendine yabancı, kendi evrenine kapalı bir biçimde sürdürür hayatını insan. Oysa bazıları vardır ki, kendi iç göğünde yol almayı bilir; orada yıldızları seyreder, fırtınaları dinler, sessizlikteki sesi duyar.

Buna ister sezgi deyin, ister iman, ister batıl inanç... Ben, her insanın kendi içinde bir gök taşıdığını, o göğün katlarını fark edenlerin ise dünyayı bambaşka gördüğünü inanarak söylerim. Çünkü insan, aslında kendi göğünde gizlenmiş bir evrendir.

Ve ben, kendi göğümden hâlâ habersizim... ama arayışım sürüyor.

YALNIZLIK

Veli DÖLEK

İnsan yalnız kalınca, zamanın sesi değişir. Saatler tik tak etmez artık; ağır ağır sürünür, duvarlara çarpa çarpa yankılanır. Tek odalı, dört duvar arasında geçen yıllar, insanın içine işleyen sessiz bir yağmur gibidir. Ne ıslatır ne kurutur; sadece varlığını hissettirir.

Bir sandalye vardır mesela, hep aynı yerde durur. Kimse gelip yerini değiştirmez. Bir bardak, günlerce aynı köşede bekler; kimse “içtin mi?” diye sormaz. Konuşmak istersin bazen... Ama sesin bile sana yabancı gelir. Çünkü duyulmayacağını bilmek, kelimeleri boğazında düğüm eder.

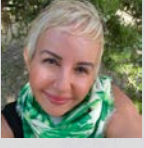
Pencereden bakarsın. Dışarıda hayat akar; insanlar güler, koşar, konuşur. Sen ise o hayatın dışındasındır. Sanki camın öteki tarafında değil de başka bir dünyada gibisindir. Elini uzatsan dokunamayacağın kadar uzak...

Gece olunca yalnızlık daha da büyür. Karanlık, odanın içine değil, insanın kalbine çöker. Düşünceler çoğalır; geçmiş kapıyı çalar, hatıralar birer birer içeri girer. Ve insan anlar ki; en kalabalık anılar bile yalnızlığı susturmaya yetmez.

Yıllar geçer... İnsan alışır sanır. Ama yalnızlığa alışılmaz, sadece onunla yaşamayı öğrenirsin. İçinde sessiz bir boşlukla, eksik bir yanınla... Ve bir gün fark edersin ki en zor şey tek başına yaşamak değil; kimsenin seni merak etmemesidir.

İşte o an, yalnızlık sadece bir durum olmaktan çıkar... İnsanın içine yerleşen derin bir sızıya dönüşür.

ŞİİR

IŞIĞA DOĞRU

*Işığa doğru yürüyüp,
Yakalamaya çalıştıkça katlanabilir olanı,
Yanlış zamanlarda denk geliyorum,
Birbirine benzeyen suretlere.
İç sesim "hayır" dedikçe,
Yok olmaz, olamaz.
Ben ısrar ettikçe,
İnatlaştıkça kendimle,
Kördüğüm yapıp,
Doluyorum kendimi.
Uçurtmayı takip etmiyorum artık,
Gökyüzünde de bulamıyorum aradığımı.
Bıraktım ruhumu dinginliğe,
Yolumu değiştirirsem,
Zaman akıp giderken,
Cesaretle yürürken,
İnanıyorum ki değişeceğim.
Duyacağım bir gün,
Doğru zaman gelip çatacak.
Sabrımın müjdecisi güvercin,
Gökyüzünden seslenecek,
Sal uçurtmanı sevdiceğine,
Geldi işte yüreğinin dengi.*

Banu DUMAN

19 Nisan 2026 / Saat 20.12

ÇOCUK KADIN VE ADAM

*Kadın adama baktı
Sevdiğini anladı
Çocuk anneye baktı
Ne çok severim
Adam kadına baktı
Eşim çocuğumun anası
El ele tutuştular
Sevgi bir ışıktı
El ele verince
Gözleri bir yuvaydı
Birbirlerini gören
Evleriydi sıcacık
Güneş ışınlarıyla yükselen
Evleri bahçe içinde
Birbirinden güzel açan
Kokularıyla içlerine dolan
Kadın çocuk ve adam
Birbirlerine dayanan
Anne çocuk ve baba
Birbiri içinde büyüyen
Bağlarıyla birbirine kenetlenen
Yeşillikler içinde açan sevgiyle
Birbirinde açan adam, kadın, çocuk
Büyüleyici bir evde büyüyen sıcacık*

Ecz. Güler ÖZÇELİK

25 Şubat 2026

SEVGİYİ YAKALAMAK

*Sevgiyi
Tam belinden
Yakalamalıydın
Ki
Elinden kurtulamasın.*

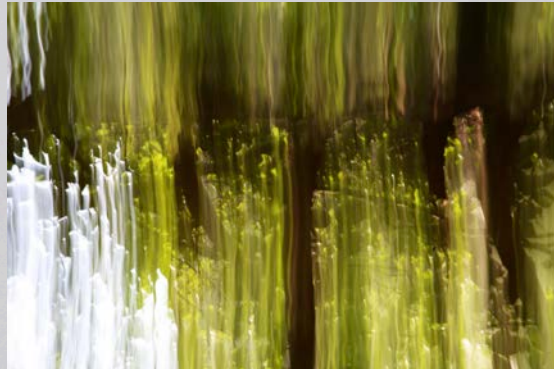
*Sevgiyi
Tam zamanında
Yaşamalıydın
Ki
Kimse senden alamaz.*

*Sevgiyi
Tam ortasından
Öpmelisin
Ki
Kimse kıskanmasın.*

*Sevgiyi
Tam başının üstünde
Taşımalıydın
Ki
Kimse kınamasın.*

*Sevgiyi
Tam yüreğinin içinde
Saklamalıydın
Ki
Kaçamasın!..*

*Hasan ATABAŞ
Çılgık Çılgığa Bir Dünya / 2018*

f: Hasan Atabaş

DOĞRU SÖZ

*Dokuz doğrunun adı yürür
Dillere çiğ taneleri düşer
Onuncu yer sevdiğim yerdir
Sözler tanrı misali büyür*

*Eski model yeni kumaş elbiseler
Gösterir gizli kalmış köşeler
Yalan kapılarını kırmak ister
Kuru kabuktan yeşerir cesur tavır*

*Doğruluk deyince aklıma adalet gelir
Diller birleşir birer birer
Hesap bozulur, şeytan şaşırır
Sahte sözler düşüşe geçer*

*Doğruluk dağlara merdiven kurar
Denizleri aşırır, bulutlara varır
Onuncu yere yol çizer
Karanlığı sobeler ay gibi parlak sözler*

Işıl BOYACIOĞLU

f: Işıl Boyacıoğlu

İNSANLIK KOMEDYASI

*Paslı gözlerle ağlıyor hayata
Boynu bükük koca söğüt
Eskisi gibi değil, yağmurlar dilsiz
Habis ve yalnız çürüyor insan*

*Süslerdi kabrini Hafız'ın oysa
Yapraklarıyla şarap ve aşk olan
Veba salgını gibi şimdi çorak ve çürük
Çakal dolu lağım yollar*

*Takılan oltaya gösteriş ve paradır
Çölde yılan sürgünde insan
Dante gerekmez gayri lime lime
Cehennem azabıdır elde kalan*

*Prof. Dr. Kadri YAMAÇ
Kırık Zamanlar (2024)*

KIYI

*Sanırdım ki fırtına dışarıda,
Meğer içimdeymiş.
Her dalga bir hatırlayış,
Her çekiliş bir teslimiyetmiş.*

*Sustum mu konuşur,
Yandım mı arınır yüreğim,
Kıyı dediğim benmişim,
Vuran da, çekilen de...*

*Hüzün dedikleri,
ayrılığın değil,
vuslatın eşiğiymiş,
bilemedim...*

Mine DÖNMEZ ÖLÇER

4 Ocak 2026

AŞKAR'a

*Sensiz gurbet elde suskunum
Dert boğazımda boğum boğum
Kaç yanar bir âşık
Bir sevdim bin yoruldum...*

*Kavlimiz böyle miydi bizim
Hani nerde kaldı yeminlerin
Feleğin tene değdi bir kurşunu
Bir vuruldum bin yara içindeyim...*

*Sevenim, sevdiğimi her dem özlerim
Gelir diye yol gözler gözlerim
Umut dediğin tek bir kelime
Bir duyar bin ezber ederim...*

*Yakma daha canı, zaten hardayım
Aşkın nârında ahızardayım
Öyle viran ettin ki sinem bağınu
Bir şükür bin isyandayım...*

*Bitmedi kahrın bitmedi sitemin
Kalbinde ağı, dilinde zehrin
Sabır taşı oldum gönül köşkünde
Bir vezir bin rezilliktesin...*

*Bir garip Aşkar'ım budur ahvâlim
Yazan Hak'tır boynum eğerim
Ataşız olmaz gönül yurdu
Bir gider bin dönerim...*

Dr. Murat AYDIN

ÖYLE GİT

*Madem ki sen beni istemiyorsun
Aşkıyı kalbimden sök at öyle git
Bir daha karşıma çıkma diyorsun
Yıllarım sendedir verde öyle git*

*İlk göz ağrım deyip kitlendim sana
Senden başkası mı haramdı bana
Aldığım nefestin anlamadın ya
Yıktığın Dünya ma bakta öyle git*

*Diyorsun ki artık unut ismimi
Unut senle geçen o mazimizi
Umut vaad ederken köz yaptın beni
Nasıl yandığımı hisset öyle git*

*Asla senden başka gül koklamadım
Gözlerinde başka Dünya aradım
İçimdeki sana kavuşamadım
Acıma bir merhem sürede öyle git*

Nevzat GÜZELDERE

2 Şubat 2026 / Saat 22.12

ZOR GÜNLER...

*Zor günler yaşıyorum içimde bir fırtına öncesinin sessizliği..
Baharın gülümseyen güneşi doğsa da
yüzüme değmiyor aydınlığı..*

*Her gece biraz daha eksiliyor umutlarım
Sabahın taze düşlerine saklıyorum kırık dökük yarınları..
Sanki bir el dokunacak omzuma
Tebessümüyle silecek gözümdeki yaşları..*

*Zor günler yaşıyorum kelimelerim yorgun
Anlatacak çok şey var ama sesim yüreğimin derinliklerinde..
Bir gölge gibi peşimde geçmişin izleri
Yürüdükçe ağırlaşıyor omuzlarımdaki yüküm..*

*Zor günler yaşıyorum, yine de direniyorum
Küllerimden doğmayı öğrenen bir inatla
Belki bir gün bahar uğrar bu karanlığa
Ve ben yeniden başlarım hayata..
Umutla..*

*Ecz. Özcan KEKEÇ
27 Nisan 2026*

HAKÜ

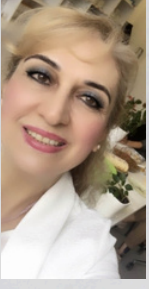
Öldürüyorsun beni mahmur
Telefonu çal, zili sessize ayarla
Görüntüyü sınırla
Bir nokta kalsın üzerinde bakacın
Yaşamın sarkaç ruhlu rüyasında
Ruhlara takılırken
Dost evliyası canların huzurunda
Delgeç misali
Delinir izi düşer grenin
Nokta nokta dost beyazı sayfaların
Sıkı tutalım derken işi
Aracma denk getirirken imgeyi
Akar dışarıda seli
Hisse can veren
Temennili günlerin
Yazıyorum aklımda imgeler
Sayısal olana döndürmeye çalıştığım
İçimde devrilen imgeler
Anın tutanaklarıdır
Tuşlara basan hakü
Ben ne derim o ne düşünür
Zikzaklı hayatların
Kahve telvesi iz düşümü
Zaman bu ayarlanmalı her şey
Kurgulanmalı içinde bir icat olmalı
Kavruluşun sıcak grenli temasında
İngeli renklerin siyah beyaz soluğu
Kalbe ne düşerse düşün
Görüntüler sabit hisler alacalı
Zor yaşamdan arta kalan
Bir an zamanı
Bir başka ana postalayan
Yazımın çiziminden
Günlerin gelişinden
Hislerin bitişinde
Beklerim o kalbi sıcak
Uzak hülyalı hislerin
Düş donduran yoksamasın da

Bir an sayısala bağlanan
Bağlandıkça sayıların huzurunda
Hisse kıdem makama dem
Deprem içinde bir başka deprem
Hep aynı şey hep aynı sen
Grene denk düşen
Grenle hayata gelen
Bir uzak o gün dönümünde
Fotoğrafın derin dokunuşunda
Hisse uzay dedirten
Bir büyük boşluktur
Soyutla soluklanma

Prof. Dr. Salih Fehmi KATIRCIOĞLU

f: Salih Fehmi Katircioğlu

BUGÜN KALBİM AĞLADI

Bir ressamı ne ağlatır bilir misiniz?

Boyanın bitmesi değil...

Fırçanın kırılması hiç değil...

Bir ressamı ağlatan, kalbinden çıkan bir emeğin sessizce yok sayılmasıdır.

Ben hastanede çalışan bir ressam hemşireydim.

İnsanların acılarına dokunduğum kadar duvarlara da dokundum.

Yedi kuleden oluşan ,20000 çalışanın olduğu koca bir hastanede, binlerce insanın her gün önünden

geçtiği duvarlara ruhumu bıraktım.

İki yüzden fazla duvar resmi yaptım.

Her biri metrelerce büyüklükte...

Her birini sabır, umut ve sevgiyle işledim.

O duvarlar sadece beton değildi.

Onlar nefes alamayan koridorlara nefes,

Yorgun yüzlere bir anlık huzur,

Korkuyla bekleyen gözlere umut olsun diye tarafımdan boyandı.

Bir tarafında bahar vardı...

Sakura dalları gibi nazik, pembe, sessiz bir sevinç.

Diğer tarafında deniz...

Ucu görünmeyen, insanın içine ferahlık bırakan mavi.

Ve bugün öğrendim ki...

O resimlerden ikisi artık yok.

Üzerlerine badana yapılmış.

Sessizce, sormadan, ressamın çekeceği acıyı hissetmeden...

İşte o an ağladım.

Çünkü silinen sadece boya değildi.

Silinen, günlerce ayakta durarak verdiğim emektir.

Silinen, "Belki bu resme bakan bir hasta biraz daha dayanır" umuduydu.

Silinen, nesiller boyu duvarda kalabilecek bir izdi. Oysa ki o resimler yüzlerce yıl orada durabilirdi.

Bir gün bir çocuk büyür, bir gün bir yaşlı veda ederken

aynı duvara bakabilirdi.

Benim fırçamdan çıkan bir renk, bir başkasının hayatında bir anıya dönüşebilirdi.

Ama olmadı.

En çok da buna ağladım.

Emeğe saygının ne kadar kırılğan olduğunu gördüğüm için.

Bir sanatçının kalbinin ne kadar kolay örtülebileceğini anladığım için.

Yine de biliyorum...

Badana ,boyayı kapatır ama emeği silemez.

O resimler hâlâ benim içimde,

Ve o duvarlardan geçen herkesin hafızasında bir yerlerde duruyor.

Ben hemşireyim.

Ben ressamım.

Ben iyileştirirken de, boyarken de kalbimi koydum.

Ve evet...

Bir ressamı ağlatan şey tam olarak budur.

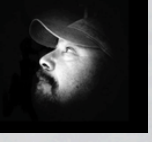
18 Şubat 2026

GEMİ LİMANDAN SEN BENDEN AYRILDIN YA!

*Gün batımı gemi rotasını aldı açıldı limandan
Ufukta denize vuran kızılılıkta el sallar o güzel
Git gide uzaklaştı bak gemi kayboluyor ufukta
Bırakıp gittiği hasret ile hüznü kaldı iskelede
Mavi denizde ak köpüklü dalgalarla kucaklaşır
O gemi bir daha ne zaman yanaşır ki iskeleye
Denizde o güzeli gemide gören balıklar oynaşır
Aşk özlemiyle kor olmuş yüreğim yanar tutuşur
Rotası belirsiz meçhule götürmüş o gemi seni
Özlemin, verdiğin mendili ıslattı gözyaşlarım
Aşksız sevgisiz bırakıp gitmeseydin sen beni
Sensiz bu hayata bakışımın hiçbir anlamı yok.*

Tansu SARITAYLI

BUCAYA UZAK...

*Duvarlar tanıktı olanlara bütün gün boyu
Buca uzaktı bunlara
gece bile uzaktı aslında
bulvarlar mahzun mahzun bakardı gelen geçene
kimse bilmezdi kimseyi
akar giderdi renksiz KAlabalık
gri ve siyahlar çoktu
sarı mavi kırmızı yeşil az çok az
ne düşünürdü şu etiketlere bakan kadın
göklerin altında güneş vuran kalabalık
bir canavarın kolları gibi her yeri işgal ediyorlardı
kartla parayla
iyilere yazık oluyordu ana caddelerde
onlar sessiz izliyorlardı kenarlarda
en çok ağaçlara kızardım bu yüzden
çünkü uzaktılar birbirlerine
bir dal uzansa buna bakardı aslında olay
plazaların yansımali renkli yüzleri oyun oynardı
ikiçeşmelik yolunda yılan gibi sürünürdü kalabalık
basmahane bukelamun gibi her renge girmiş yürür
kaldırımlarda
eti az soğanı çok köfte kokulu kaldırımlar
ekmek arası çankaya gibi bir sıcak çay bitpazarı
nedense hep aynı renk asfalt yamaları
gidin artık şehir kokuyor
kırlara gidin asfaltlar çiçek açmaz...*

Turhan KA.

15 Kasım 2022 / Buca

GÜZEL YAŞAMALI İNSAN

*genç, ortayaşlı, yaşlı...
yaş önemli değil,
güzel yaşamalı insan:
vefayı da, sevdayı da, acıyı da
gökyüzü altında her yaşanan
ayrı bir tat, ayrı bir koku bırakır insanda...*

*sıla da, özlem de, yaşama dahil
yalnızlık bir dost gibi görünür
kendinle arkadaş olabilirsin
her zaman...*

*sevmek de, sevilmek de
yazgımız olmalı
anılar bir pusula misali
örnek olur...*

*omuzlarında senin
bütün yükü yaşamın
paylaşırsan dostlarınla hafifler
aydınlık bir pencere açılır her gün...*

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

..

*Beni bulamazsan üzülme,
Eşyalarımı bulacaksın.*

*Kestiğim taşları, açtığım yolları,
İşlediğim heykelleri bulacaksın.*

*Ve göreceksin ki binlerce yıl öteden,
Parmak izlerimiz degecek birbirine...*

(3000 yıl önce yazılmış bir Likya şiirinden)

-----
*Evet, geldiğimde seni bulamadım,
Üzüldüm de!*

*Gördüklerim, dokunduklarım hep senden kalanlar,
Öğreten, yol gösteren ilham veren.*

*En görkemli olan, yere bıraktığın o ilk taş.
Ona Tanrı dokundu ve sonrasını bize bıraktı.*

*Her gün...ve her gün mutlaka yeni bir şey oldu.
Bizi hayata, Tanrıyı bize bağlı tutan, hep bu yeni olandı.
Kıyametin kopmaması da bundan.*

*Parmaklarım parmaklarında evet, hiç ayrılmadı.
Senden bugüne, her adımı birlikte attık...
Birlikte devam edeceğiz, yeni gelenler hep var.
Her zamanın yeni olanı var... Eskiden beri...*

Uzm. Yüksel DEMİR

ANNEM

*Acı vurdu yüreğime kor gibi
Yaz gününde dağ başında kar gibi
Heyacanla beklediğim yar gibi
Sen gelirdin annem Gül yüzlü annem.*

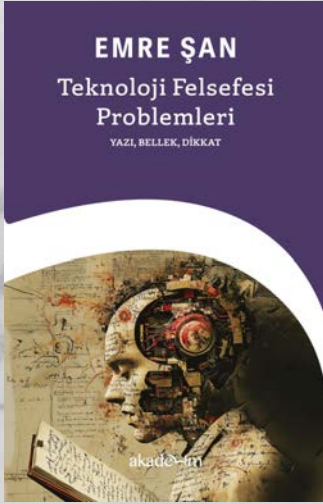
*Benim gibi sende dünü yütirdin
Güzel ömrü dertler ile bitirdin
Fidanları kendin ile götürdün
Sen ölürdün annem, Gül yüzlü annem*

*Senin gibi kimse yaşım silmiyor
Zor günümde kimse bana gelmiyor
Dost, akraba ne haldeyim bilmiyor
Sen bilirdin annem Gül yüzlü annem.*

Zeliha ALTINDAL

DERGİ, KİTAP, YAZAR

Prof. Dr. Emre ŞAN

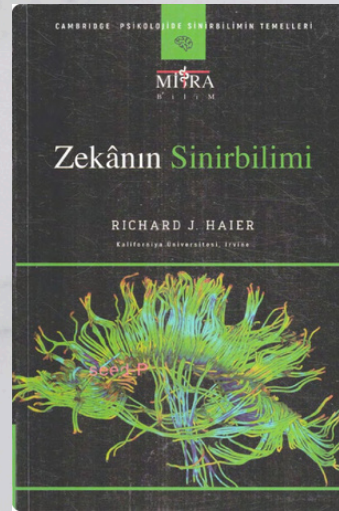
John BERGER
Katya BERGER ANDREADAKİS

Rene MAGRİTTE

Richard J. HAİER

ANKARA'DA SANAT

<https://lakonser.com/etkinlikler/>
<https://cermodern.org/etkinlikler.html>
<https://csoadaankara.ktb.gov.tr/tr/>
www.kulturyolufestivalleri.com/

SANAT DÜNYASI

- Atatürk'ün, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından NFT formatındaki fotoğrafı tescil belgesi aldı. Bu fotoğraf, dünyada, bir devlet tarafından sanat eseri olarak tescillenen ilk NFT oldu.
- Türkiye Fotoğraf Sanatı Federasyonu (TFSF) tarafından 2024-25 etkinlik yılına fotoğraf sanatçısı Necmettin Külahçı'nın ismi verilmiştir.
- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD) tarafından her yıl 10 Nisan Laiklik Günü'nde verilen "Çağdaş Yaşam Cumhuriyet Ödülü"ne bu yıl Prof. Dr. Ioanna Kuçuradi layık görülmüştür.
- Prof. Dr. Ioanna Kuçuradi, 19 Nisan 2024'te Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği'nin "Aydınlanma Onur Ödülü"ne layık görülmüştür.
- Prof. Dr. Ioanna Kuçuradi, felsefe ve insan hakları konusundaki çalışmalarıyla Aydın Doğan Vakfı tarafından 2024 yılı "28. Aydın Doğan Ödülü"ne layık görülmüştür.
- 2025 TFSF Ödülleri Prof. Dr. Güler Ertan, İsa Çelik, Ali Can Atay ve Ali Alışır'a verilmiştir.

